

ANNE KUIPER | 3495418
INTERCULTURELE COMMUNICATIE
11-04-2016 | **MASTERSCRIPTIE**
UNIVERSITEIT UTRECHT
| ABDER EL AISSATI
| ANNELIES MESSELINK

**TWEE
TALEN,**

**TWEE
PERSOONLIJK-
HEDEN?**

EXPLORATIEF
ONDERZOEK NAAR
PERSOONLIJKHEIDS-
MODULATIE DOOR
TAAL BIJ SPAANS-
NEDERLANDSE
COMPOUND
TWEETALIGEN

SAMENVATTING

Van tweetaligen wordt vaak gesteld dat zij twee persoonlijkheden hebben die afwisselend tot uiting komen bij het spreken van de ene of de andere taal. Dit soort *persoonlijheidsmodulatie* wordt in deze masterscriptie exploratief onderzocht onder Spaans-Nederlandse *compound* tweetaligen, oftewel tweetaligen die van jongs af aan met zowel de Spaanse als de Nederlandse taal opgevoed zijn in Nederland. Op basis van een inductieve analyse van data uit zowel focusgroepen als diepte-interviews zijn verschillende concepten geabstraheerd die hierin het meest voorkwamen, namelijk identificatie, discours, context en taal. Naast door de respondenten genoemd te worden kwamen deze hoofdthema's tevens uit de literatuur naar voren als belangrijke factoren omtrent persoonlijkheidsmodulatie. Uit de analyse bleek dat respondenten zich met beide of geen van beide nationaliteiten identificeerden en bovendien een tegenstrijdige stimulans tegenkwamen vanuit het discours omtrent hun tweetaligheid, al ervoer geen van allen hun identiteit noch het algehele sociale discours als problematisch of negatief. Bovendien noemden respondenten slechts voordelen van hun tweetaligheid. Respondenten gaven aan verschillende gevoelens bij de Spaanse en Nederlandse taal te hebben, evenals prosodische en non-verbale uitingen aan te passen bij het wisselen van taal. Persoonlijheidsmodulatie bleef echter ongenoemd en werd door respondenten vaak aan context of cultuur gewijd, al werd persoonlijkheidsmodulatie door taal in een enkel geval wel door respondenten bij andere tweetaligen geconstateerd. Het uitblijven van herkenning van persoonlijkheidsmodulatie onder respondenten kan mogelijk verklaard worden door karaktereigenschappen die respondenten wel of niet bewuster maken van persoonlijkheidsmodulatie, aan het gebrek aan contrast in talige persoonlijkheden vanwege de typische overlap van talige contexten bij *compound* tweetaligen, of aan het onbewuste karakter van persoonlijkheidsmodulatie. Aangeraden wordt daarom om in vervolgonderzoek karaktereigenschappen te testen, herhaalde meetmomenten te integreren en data te verzamelen door middel van observaties door derden.

Učit se nový jazyk získat nové duše

(Leer een nieuwe taal en krijg een nieuwe ziel)

-

Tsjechisch gezegde

VOORWOORD

Ik ben gezegend met een gave van twijfelachtige kwaliteit: ik kan nooit kiezen. Zal ik blijven reizen of weer gaan studeren, en als ik dan ga studeren doe ik dan weer iets met pedagogiek of iets wat ik echt leuk vind? En wordt het dan uiteindelijk taal of toch iets met cultuur? Het voordeel van dit wikken en wegen is dat het vaak de leukste combinaties oplevert. Zodra je die durft te volgen kan het zomaar opeens zo zijn dat je op een bergtop in Peru nog dacht dat je voor altijd een pedagoge met een onstilbare *wanderlust* was en ben je twee jaar later opeens hard op weg om een masterdiploma Interculturele Communicatie te halen waarin je die liefde voor taal en cultuur uit je reizen in de praktijk brengt. Het kan soms raar lopen. En juist dit soort bijzondere combinaties zijn mijn *sweetspots*. Het grappige is namelijk dat precies toen ik stopte met kiezen ik mij realiseerde dat ik het perfecte onderwerp had gevonden voor deze masterscriptie: een beetje van allebei! Want mijn passie voor talen had me doen besluiten om toch het meertalige track te doen in plaats van alleen het Spaanse (iets met niet kunnen kiezen) en ik merkte dat mijn interesse vooral gewekt werd wanneer de Spaanse en Nederlandse taal en cultuur bij elkaar kwamen. Bovendien werd het al helemaal interessant wanneer dat gebeurde binnen eenzelfde persoon, zoals bij de Spaans-Nederlandse tweetalige respondenten uit dit onderzoek het geval is. Toen ik vervolgens in het artikel van Keysar, Hayawaka en An (2012) las over wisselende persoonlijkheden bij tweetaligen was de deal beklonken: ik kon niet wachten om te beginnen met schrijven.

Natuurlijk begon na het kiezen van het onderwerp de grote keuzestress pas echt, want hoe kies je tussen chocola of drop als studiemotivatie (ik ben inmiddels drie kilo verder), tussen een middagje op het terras of gewoon braaf achter je bureau (“Ach, dan doen we toch gewoon het raam open!”) of tussen het kijken van een serie of scriptiewerk (“Zou ik Don Draper’s marketingtactieken kunnen toepassen op het werven van respondenten?”)? Gelukkig zijn er een aantal dingen die deze keuzes een stuk makkelijker maken: een masteropleiding die je een onderwerp laat kiezen waar je oprecht in geïnteresseerd bent, een fantastisch scriptiegroepje, een motiverende begeleider en *last but not least* een setje studiemaatjes dat je bijstaat in moeilijke studietijden of dat wil luisteren als je ze voor de derde keer de oren van het hoofd ratelt over het interessante interview dat je de week ervoor hebt afgenomen. Lieve Vivianne, Jana en Matthijs, het spijt me: jullie zitten ook na de opleiding nog wel even aan me vast. Natuurlijk wil ik ook Abder bedanken voor het lezen en beoordelen van mijn scriptie, en Annelies voor haar aansporing, gezelligheid en enthousiasme. Nog een speciaal woord van dank voor mijn ontzettend gezellige respondenten: zonder jullie was er geen onderzoek geweest en jullie maakten de data-verzameling een feestje. Dank ook aan mijn opa en oma van wiens computer en gastvrijheid ik iedere week gebruik mocht maken nadat ik mijn eigen laptop in de tweede week al vakkundig onklaar had gemaakt, en natuurlijk aan mijn ouders voor het last minute doorlezen van mijn werk.

Dat het lezen van deze scriptie de lezer maar net zoveel fascinatie voor en plezier in taal mag opleveren als het schrijven ervan mij heeft gebracht.

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	6
2. CONTEXTUEEL KADER	8
2.1 Tweektaligheid.....	8
2.2 Spanjaarden in Nederland.....	9
3. THEORETISCH KADER	11
3.1 Persoonlijkheidsmodulatie en linguïstisch relativisme.....	11
3.2 Combineren van culturen.....	12
3.3 Tweektaligheid en persoonlijkheidsmodulatie.....	12
3.4 Tweektaligheid en het gebruik van verschillende contexten.....	13
3.5 De invloed van discours rondom tweektaligheid.....	15
3.6 Operationalisering huidig onderzoek.....	16
4. METHODE	17
4.1 Respondenten.....	17
4.2 Methode.....	18
4.2.1 Aanvang.....	19
4.2.2 Taaloefening.....	20
4.2.3 Focusgroepen en diepte-interviews.....	20
4.3 Data-analyse.....	22
5. ANALYSE	23
5.1 Identificatie.....	23
5.2 Discours.....	24
5.3 Context.....	26
5.3.1 Locatie.....	26
5.3.2 Groepsgebondenheid.....	27
5.3.3 Persoonsgebondenheid.....	29
5.4 Taal.....	30
5.4.1 Onderwerp.....	30
5.4.2 Gevoel.....	32
6. CONCLUSIE	36
7. DISCUSSIE	38
8. LITERATUUR EN BRONNEN	40
BIJLAGEN	43
Bijlage 1: Formulier basisgegevens.....	43
Bijlage 2: Taaloefening	44
Bijlage 3: Vragenlijst semi-gestructureerd interview.....	45
Bijlage 4 Gegevens respondenten.....	46
Bijlage 5: Gecategoriseerde data-analyse.....	48
Bijlage 6: Uitgewerkte interviews.....	62

1 | INLEIDING

Tijdens mijn verblijf in Valencia, waar ik een taal cursus van enkele maanden volgde, kwam een Nederlandse vriend mij opzoeken. We schakelden daarom in onze (internationale) vriendengroep tijdelijk van het Spaans over naar het Engels, zodat hij de gesprekken ook zou kunnen volgen. Na afloop kwam een dierbare Turkse medestudent naar me toe en zei (in het Spaans): *“Ik ken jou niet meer terug als je Engels spreekt. Je bent opeens zo anders en ik weet niet of ik het nou per se leuker vind”*. Een schok voor mij, maar tegelijk een moment van herkenning: ik voelde mij inderdaad een ander persoon als ik Engels sprak. En ook als ik Spaans sprak. Mijn gebaren waren anders, mijn zinnen anders geformuleerd en ik was in de ene taal zelfs vele malen grover dan in de andere. Deze ervaring van persoonlijkheidsmodulatie door taal ben ik later zowel in mijn persoonlijke omgeving als in de literatuur meerdere malen tegengekomen. Keuzes, emoties en zelfs persoonlijkheid blijken inderdaad door taal en de daarmee geassocieerde cultuur gemoduleerd te worden bij twee- of meertaligen, ongeacht of zij deze taal al van kinds af aan spreken of de taal pas later hebben geleerd (Ramírez-Esparza et al., 2006; Chen & Bond, 2010; Keysar, Hayakawa, & An, 2012; Veltkamp et al., 2012).

Wat mij vervolgens opviel was dat deze flexibiliteit in taal en cultuur in Nederland bij verschillende groepen op verschillende manieren gewaardeerd wordt. Waar minderheidsgroepen op talig gebied vaak een ‘achterstand’ lijken te hebben (Leseman, 2000; Nortier, 2009, p. 97), wordt het spreken van meerdere Europese talen juist geprezen en zo vroeg mogelijk gestimuleerd (Hommel, 2013). Dit terwijl een minderheidstaal zoals het Turks in het onderwijs vaak nog uit alle macht wordt tegengehouden door ouders en beleidsmakers (Nortier, 2009, p. 94). Meertaligheid wordt dus bij de ene groep als problematisch gezien en bij de ander juist gewaardeerd, terwijl beide groepen blijkbaar grote culturele verschillen lijken te ervaren tussen de twee talen die zij spreken. Een grote migrantengroep die doorgaans niet als minderheidsgroep wordt gezien zijn Spaanstalige migranten. Spanjaarden zijn hiervan overwegend de grootste groep met meer dan 20.000 Spanjaarden die in Nederland wonen (CBS, 2015). Dat is wellicht weinig vergeleken met de 348.000 – 381.000 personen waaruit Turkse, Marokkaanse en Surinaamse minderheidsgroepen bestaan, maar een interessante groep als het gaat om Westerse minderheidsgroepen: Spaanse migranten vormen de grootste groep migranten uit landen die al voor 2004 tot de EU behoorden (CBS, 2015). Omdat Spanjaarden een culturele achtergrond hebben die dichter dan niet-Europese migrantengroepen bij de Nederlandse cultuur ligt is het interessant om te onderzoeken hoe hun tweetalig opgevoede kinderen omgaan met hun tweetaligheid en culturele identiteit. Onderzoek naar dit soort tweetaligen van jongs af aan (*compound* tweetaligen) is schaars vergeleken met dat naar tweetaligen die hun tweede taal pas op latere leeftijd hebben geleerd (*coordinate* tweetaligen). Het is het daarom ten zeerste waard om exploratief te onderzoeken hoe deze groep omgaat met haar talige diversiteit en de persoonlijkheidsmodulatie die hier mogelijk bij komt kijken, zodat ook andere meertalige (minderheids)groepen uiteindelijk optimaal kunnen profiteren van de voordelen van hun meertaligheid zoals onder andere betere cognitieve ontwikkeling en mogelijk zelfs bescherming tegen het syndroom van Alzheimer vergeleken met ééntaligen (Bialystok, 2011).

Allereerst wordt in hoofdstuk twee achtergrondinformatie gegeven over tweetaligheid en Spanjaarden in Nederland. In het daaropvolgende hoofdstuk wordt een beeld geschetst van literatuur

omtrent tweetaligheid en persoonlijkheidsmodulatie, evenals een definitie gegeven van de gehanteerde termen uit de onderzoeksvragen, die in de laatste paragraaf van het hoofdstuk worden besproken. Vervolgens wordt in hoofdstuk vier de gebruikte methode verder toegelicht, evenals de analysestrategie. In de analysesectie (hoofdstuk vijf) zal de geanalyseerde data uiteengezet worden, om daarna in hoofdstuk zes aan de hand van de bevindingen een concluderend antwoord op de hoofdvragen te kunnen geven. Het onderzoek eindigt met hoofdstuk zeven waar door middel van een kritische discussie naar de bevindingen wordt gekeken.

2 | CONTEXTUEEL KADER

Omdat tweetaligheid een breed fenomeen is wordt allereerst een kort beeld geschetst met de meest relevante aspecten voor het huidige onderzoek. Tevens wordt een achtergrondschematische gegeven van de onderzochte groep, te weten Spaans-Nederlandse tweetaligen, aan de hand van Spaanse migratiegeschiedenis naar Nederland en het Nederlandse discours rondom hun tweetaligheid.

2.1 | TWEETALIGHEID

Europa heeft altijd een grote talige diversiteit gekend (Pavlenko, 2002). Met de huidige globalisering vervagen de (talige) grenzen en komt er steeds meer intercultureel en internationaal contact. Dit betekent dat het makkelijker wordt om elkaars taal in de praktijk te leren, wat inhoudt dat er vaak ook contact komt met mensen uit de cultuur die met die taal geassocieerd wordt. Dit vergroot de kans dat iemand zich sterker verbonden voelt met deze cultuur wanneer de taal gesproken wordt: Fishman en Garcia (2010) stellen dat taal en etnische identiteit niet los van elkaar gezien kunnen worden. Dit geldt voor mensen die vanuit beide culturen en talen tweetalig zijn opgevoed, maar ook voor tweedetaalleerders die de taal pas na hun puberteit hebben geleerd (Ramírez-Esparza et al., 2006), zoals studenten op uitwisseling (Dervin, 2007). Meertaligheid blijkt ook in Nederland in vele gevallen verbonden te zijn met identificatie met verschillende culturen (Nortier, 2009) en leidt in sommige gevallen tot problematiek en zorgen in officiële instituties, zoals bijvoorbeeld het onderwijs (Driessen, 2005). Nederland is, als officieel meertalige monarchie waar bovendien een enorme diversiteit aan 'vreemde' talen gesproken wordt, een land dat bij uitstek geschikt is om deze meertaligheid te onderzoeken.

Al is er met name in de vorige eeuw veel controversie geweest over tweetalig opvoeden (Pavlenko, 2002), over het algemeen geldt in Europa de tendens dat meertaligheid voordelig is en zo vroeg mogelijk gestimuleerd moet worden (Hommel, 2013). Onder internationale studenten wordt deze talige diversiteit bejubeld vanwege de flexibiliteit en creativiteit die het stimuleert (Messelink & ten Thije, 2012). Deze aanraking met andere talen en culturen zou een vereende Europese identiteit slechts stimuleren en daarom wenselijk zijn (Dervin, 2007; Sigalas, 2009).

Het is hierom opvallend te noemen dat minderheidsgroepen voornamelijk talige problemen lijken te ondervinden zoals verminderde woordenschat en moeite met andere vakken zoals rekenen (Leseman, 2000). Bovendien stuit het invoeren van een taal als Turks of Arabisch op veel weerstand, terwijl 'moderne' talen als Engels en Frans juist gestimuleerd worden (Nortier, 2009). Dit terwijl een taalachterstand minder ter sprake komt bij bijvoorbeeld kinderen van expats, wiens tweetaligheid als een welkome extra vaardigheid wordt gezien. In enkele gevallen kunnen deze kinderen zelfs het complete onderwijs in hun moedertaal volgen (Nortier, 2009). Hoewel de houding jegens tweetaligheid over het algemeen is omgeslagen van 'slechte invloed' via 'het maakt niet uit' naar 'positieve invloed' op de ontwikkeling van een kind (Hoffmann, 1991), lijken minderheidsgroepen nog altijd grotendeels met het eerste standpunt te maken te krijgen. Het lijkt alsof er op het gebied van tweetalig opvoeden met twee maten gemeten wordt, terwijl beide groepen mogelijk grote culturele verschillen ervaren tussen de Nederlandse taal en hun tweede moedertaal. In de context van de huidige globaliserende en Europeaniserende maatschappij is het zeer interessant om te onderzoeken waarom de ene groep wel en

de andere groep niet met de eerdergenoemde talige problemen lijkt te kampen of op weerstand uit de omgeving stuit. Opvallend is dus dat, met uitzondering van met name tweedetaalleerders zoals bijvoorbeeld Erasmusstudenten, expats, en hoogopgeleiden, tweetaligheid vaak wordt gezien als voorbode van taalachterstand en dissociatie (Leseman, 2000). Tenzij de moedertaal goed wordt aangeleerd: in dat geval biedt meertaligheid juist voordelen zoals betere taalverwerking, optimale cognitieve organisatie, snellere taakoplossing en sneller aanleren van nieuwe talen en mogelijk zelfs bescherming tegen het syndroom van Alzheimer vergeleken met ééntaligen (Bialystok, 2011; Nortier, 2009). Het goed aanleren van een ´moderne´ moedertaal zoals Spaans lijkt echter door de maatschappij meer gestimuleerd te worden dan bij een taal van bijvoorbeeld een niet-westerse minderheidsgroep (Nortier, 2009).

2.2 | SPANJAARDEN IN NEDERLAND

Een grote migrantengroep die in Nederland over het algemeen niet als problematische minderheidsgroep wordt gezien zijn Spaanse migranten (Olfers, 2004). Spanjaarden zijn de overwegend grootste groep Spaanstalige migranten met meer dan 20.000 Spanjaarden van de ongeveer 32.000 Spaanstaligen die in Nederland wonen. Dat is een tienvoud van de ongeveer 2000 Colombianen, die de één na grootste groep vormen (CBS, 2014). In de jaren zestig en zeventig vertrokken tienduizenden Spanjaarden naar Nederland als arbeidsmigranten. Niet alleen economische verbetering, ook de vrijheidsbeperking door het dictatoriale regime van Franco was een grote drijfveer voor Spanjaarden om op Nederlandse bodem neer te strijken. Deze politieke motieven blijken het duidelijkst uit de sterke migratie na Franco's dood in 1975 (Olfers, 2004, p. 40). Olfers benoemt hierbij de ondergeschiktheid van de economische belangen ten opzichte van het hernieuwde vertrouwen in Spanje, wat opvallend is omdat deze economische belangen juist de belangrijkste reden leken om te emigreren. Vanaf de jaren tachtig besloot echter een deel van de immigranten in Nederland definitief te blijven en kreeg een oplopend percentage de Nederlandse nationaliteit (Olfers, 2004). Olfers benadrukt hierbij echter wel dat Spaanse migranten in Nederland altijd druk hebben gevoeld van Spaanse autoriteiten die wilden voorkomen dat zij een ´politieke voorhoede´ zouden vormen voor de achtergebleven Spanjaarden. Door middel van manipulatie van arbeidsconflicten, indoctrinatie en intimidatie werd hun assimilatie tegengewerkt (Olfers, 2004). Waar Spanjaarden dus als zeer vergelijkbaar met Nederlanders worden gezien op Europees gebied, hebben zij ook een sterk verschillende culturele achtergrond die integratie heeft belemmerd: iets wat heden ten dage voornamelijk islamitische minderheidsgroepen wordt verweten.

Een verklaring hiervoor zou kunnen liggen in het culturele discours waarin een taal zich bevindt. Hierbij wordt de definitie van het concept discours volgens Pavlenko (2006) omschreven als "een bepaalde wereldvisie, ideologie of perspectief, belichaamd in de manier van praten over een bepaald fenomeen" (Pavlenko, 2006, p. 9). Zoals eerder besproken kan de receptie van een vreemde taal in de samenleving sterk samenhangen met de mate waarin de taal gesproken wordt, wat weer samenhangt met de mate waarin het gebruik van deze taal door het heersende culturele discours wordt gestimuleerd of juist ontmoedigd (Spolsky, 2009; Vega, 2008). Zo wordt de Spaanse taal in Nederland zeer positief ontvangen. Op veel middelbare scholen wordt het als vak aangeboden, mensen komen er op vakantie mee in aanraking en veel jongeren vertrekken voor langere tijd naar Spaanstalige landen om te reizen, vrijwilligerswerk te doen en de taal te leren. Toch kunnen Spaanstaligen zich in Nederland niet redden

met het Spaans, en gaan zij – wanneer zij hier tijdelijk verblijven – vaak over op het Engels om zich uit te drukken (Verbiest, 2014). Spaanstalige tweede-generatie-migrantenkinderen leren daarentegen wel Nederlands en hun tweetaligheid wordt niet gezien als probleem. Het discours rondom minderheidsgroepen en haar talen zoals het Arabisch, Turks of Marokkaans is echter een stuk minder coulant, en van jongeren wordt vaak gedacht dat ze zich verscheurd voelen tussen twee culturen terwijl ze dat zelf niet direct zo ervaren (El Aissati & Yagmur, 2010). Het is hierom erg interessant om te onderzoeken hoe een groep tweetaligen in Nederland die minder met deze culturele discrepantie geassocieerd wordt het discours rondom tweetaligheid ervaart.

3 | THEORETISCH KADER

Met verschillende talen en hun bijbehorende culturele achtergronden worden vaak andere identiteiten geassocieerd (Fishman & Garcia, 2010). Cultuur wordt hierbij gezien als “de gedeelde normen, waarden en overtuigingen binnen een groep mensen, die vaak ook dezelfde taal spreken en eenzelfde woongebied delen” (Ji, Zang & Nisbett, 2004, p. 59), bij tweetaligen dus hun etnisch culturele achtergrond. In deze lijn bespreekt het linguïstisch relativisme hoe taal de belevingswereld kan vormen (O’neill, 2015). Dit betekent dat een taal eveneens verschillende associaties op kan roepen, en wellicht uiteindelijk kan leiden tot *persoonlijkheidsmodulatie* (Pavlenko, 2002). In de volgende paragrafen worden deze en andere termen met betrekking tot het onderzoek geoperationaliseerd. Bovendien wordt dieper op bovenstaande beweringen ingegaan.

3.1 | PERSOONLIJKHEIDSMODULATIE EN LINGUISTISCH RELATIVISME

In de muziekwereld staat ‘moduleren’ voor het overgaan op een andere toonsoort binnen een muziekstuk, wat overeenkomsten heeft met een opvallende eigenschap van tweetaligen: vanwege hun connectie met twee verschillende culturele achtergronden wordt soms gesteld dat zij beschikken over twee persoonlijkheden, welke afwisselend tot uiting komen bij het spreken van de respectievelijke talen (Pavlenko, 2002). In het huidige onderzoek wordt voor deze omschakeling de term *persoonlijkheidsmodulatie* gehanteerd. Persoonlijkheidsmodulatie bij tweetaligen wordt vaak afgedaan met het feit dat ook ééntalige personen kunnen wisselen van identiteit afhankelijk van de situatie of de personen bij wie ze zich begeven (Dervin, 2007). Dat is volgens Pavlenko (2006) echter te kortzichtig, omdat tweetaligheid een dermate sterke wisseling van persoonlijkheid en uitdrukkingmogelijkheid geeft, dat het zelfs invloed heeft op de belevingswereld van de spreker. Een bekende formulering van deze relatie tussen taal, gedachten en cultuur is de Sapir-Whorf hypothese die ervanuit gaat dat taal de belevingswereld vormt (O’neill, 2015). Voortvloeiend uit het linguïstisch determinisme, wat impliceert dat talige structuren de individuele kennis en gedachtegang begrenzen en bepalen (Hickmann, 2000), stelt het linguïstisch relativisme eveneens dat mensen met verschillende talen verschillende gedachtenprocessen hebben. Het linguïstisch relativisme stelt echter dat men de wereld ervaart gebaseerd op de structuur van de taal die zij doorgaans gebruiken. Zo vindt men het bijvoorbeeld makkelijker kleuren te herkennen waarvoor zij in hun taal een specifieke naam hebben (Pilling & Davies, 2004).

Net als kleuren zijn er ook emoties die niet vertaalbaar zijn. Zo heeft het Griekse woord *stenahoria* (losjes vertaald als ongemak/verdriet/benaauwdheid) niet dezelfde betekenis en hetzelfde gevoel voor Griekse sprekers als het Engelse *frustration* (Panayiotou, 2004). Toch worden de woorden uitwisselbaar gebruikt door Grieks-Engelse tweetaligen in verschillende contexten, wat pleit voor een culturele vertaling: een vertaling waarvan de tweetaligen lijken te begrijpen dat het in die talige wereld het juiste gevoel weergeeft.

Ondanks deze talige flexibiliteit voelen equivalente woorden in een andere taal niet hetzelfde. De uiting “I love you” heeft een andere betekenis voor een ééntalige Engelssprekende dan voor iemand die Engels als tweede taal heeft geleerd (Dewaele, 2008). Een Japanse respondent uit het onderzoek van Dewaele (2008) geeft zelfs aan dat emotie bij “I love you” in haar belevingswereld niet bestaat, omdat

het Japanse equivalent zelden tot nooit wordt gebruikt. Dit wordt bevestigd door Pavlenko (2008), die demonstreert dat “concepten rondom emoties variëren tussen talen en de concepten van tweetaligen kunnen verschillen van de concepten van ééntalige sprekers” (Pavlenko, 2008, p. 147). Ze definieert emoties als “prototypische scripten die het resultaat zijn van herhaaldelijke ervaringen en die causale antecedenten beslaan, evenals goedkeuring, fysiologische reacties, consequenties en uitingsmiddelen” (Pavlenko, 2008, p. 150). Met andere woorden: verschillende talen wekken verschillende emoties op. Zo beschrijven tweetalige schrijvers frustratie om het niet kunnen vertalen van hun eigen werk, omdat ze in een andere taal vanuit een totaal ander perspectief schrijven (Kellman, 2000).

3.2 | COMBINEREN VAN CULTUREN

De strikte versie van linguïstisch relativisme, linguïstisch determinisme, is zo goed als verworpen. Het is duidelijk dat er wel degelijk grotendeels vertaling mogelijk is tussen talen, zij het niet in alle gevallen compleet toereikend. Bovendien zijn tweetaligen in staat om hun beide talen te gebruiken op manieren die niet voorgeschreven zijn door de gebruiken van slechts één bijbehorende cultuur. Daarnaast is het vanwege de groeiende diversiteit van sprekers binnen spraakgemeenschappen ter wereld niet in te denken dat alle sprekers van eenzelfde taal op dezelfde manier denken (Kramsch, 2008).

Tweetaligen lijken de beide talige werelden juist goed te kunnen combineren en mixen. In een onderzoek naar tweetaligheid bekeken Stepanova en Coley (2002) het gebruik van de Engelse termen *envy/jealousy* [nijd/jaloezie] en hun respectievelijke Russische equivalenten. Hoewel beide talen de termen kennen, wordt in Engels – net als in het Nederlands – doorgaans *jealousy* gebruikt om beide situaties te beschrijven. In het Russisch maakt men echter wel duidelijk onderscheid. Russisch-Engelse tweetaligen demonstreerden begrip en beheersing van beide talige werelden door tijdens het onderzoek bij het beschrijven van situaties wel onderscheid te maken in het Russisch, waar zij zich in het Engels gedroegen als ééntalige Engelssprekenden en slechts gebruik maakten van de term *jealousy* (Stepanova & Coley, 2002). Deze zelfde flexibiliteit wordt gevonden bij het categoriseren van bewegingsactiviteiten onder Duits-Engelse tweetaligen, die bij het beschrijven van een beweging in het Duits wel het einddoel noemen en in het Engels niet, wat typisch grammaticaal gedrag is voor deze talen. Zelfs wanneer de tweetaligen bij aanvang van de opdracht gestimuleerd werden in de ene taal en de stimulans halverwege de opdracht wisselde naar de andere taal, pasten zij hun categorisatie aan aan de bijbehorende laatste gestimuleerde taal (Athanasopoulos et al., 2015). Deze flexibiliteit verwerpt daarom “het idee van een vaste Zelf of Ander en opent de mogelijkheid voor een ‘multipolarised’ world” (Dervin, 2007, p. 81), waarbij een persoon in allerlei contexten eenvoudig kan schakelen tussen – en zijn eigen combinatie kan maken van – de talen en hun achterliggende culturele discours.

3.3 | TWEETALIGHEID EN PERSOONLIJKHEIDSMODULATIE

Persoonlijkheidsmodulatie bij tweetaligen ligt mogelijk binnen het spectrum van de twee uitersten die in de voorgaande paragrafen besproken zijn: met de scherpe tegenstelling van culturen aan de ene kant, zoals het linguïstisch determinisme (O’neill, 2015), en het combineren van culturen aan de andere kant, zoals de *multipolarised world* (Dervin, 2007). Het vermoeden voor deze middenweg wordt onderschreven door gevonden patronen van ‘connotative interference’, wat inhoudt dat mensen verschillende associaties hebben bij dezelfde *response trigger* – bijvoorbeeld een plaatje of symbool – als zij in een andere taal moeten antwoorden. Het feit dat de *response triggers* in beide talen wel herkend

worden maar tevens verschillende associaties oproepen laat zien dat de wereld van meertaligen niet strikt talig gescheiden is maar ook niet een complete mix is van de twee talen (Agar, 1991). Het lijkt er dus op dat meertaligen continu heen en weer schakelen tussen twee verschillende (talige) identiteiten, en daarmee tussen wereldbeelden.

Tweetaligen geven aan deze persoonlijkheidsmodulatie zelf ook te ervaren (Pavlenko, 2008; Koven, 2007). De oorzaak van deze persoonlijkheidsmodulatie is echter complex. Onderzoek naar gevoel en emotie bij talen die op latere leeftijd verworven zijn, wijst uit dat de volgorde waarop de talen zijn verworven samenhangt met hoe de sprekers zich voelen tijdens het spreken van deze talen (Dewaele & Nakano, 2013). Talen die vroeg verworven zijn maken heftigere emoties los dan talen die later verworven zijn. Bovendien voelen sprekers zich authentieker, logischer en serieuzer in hun eerst verworven taal, een gevoel dat gradueel afneemt voor elke taal die ze daarna hebben geleerd (Dewaele & Nakano, p. 11). Echter, zoals eerder besproken is het spreken van de verschillende talen tevens sterk contextgebonden. Het verschil in gedrag en gevoel kan daarom eveneens samenhangen met de omgeving waarin de spreker zich op dat moment bevindt. Bovendien geeft een klein aantal tweetaligen in onderzoek van Pavlenko (2008) aan helemaal geen persoonlijkheidsmodulatie te ervaren. Psycholinguïstisch onderzoek laat echter zien dat bepaalde karaktereigenschappen – zoals extravertie, meegaandheid en openheid – ervoor zorgen dat sprekers eerder merken dat zij ‘zich anders voelen’ tijdens het praten van een andere taal dan sprekers die lager scoorden op deze karaktereigenschappen. Derhalve beweert Ozanska-Ponikwia (2012) dat er mogelijk geen sprake is van daadwerkelijk verschil in de mate van persoonlijkheidsmodulatie bij de sprekers, maar dat er vooral verschil is in de mate waarin deze sprekers de persoonlijkheidsmodulatie zelf waarnemen (Ozanska-Ponikwia, 2012). Tekenen van persoonlijkheidsmodulatie in gedrag en lichaamstaal worden volgens Ozanska-Ponikwia (2012) eerder door de spreker zelf opgemerkt wanneer deze hoog scoort op onder andere empathisch vermogen en het kunnen uitdrukken van emoties. Eveneens speelt emotionele intelligentie een rol.

Om zelfreflectie een minder invloedrijke variabele te laten zijn in onderzoek naar persoonlijkheidswisseling, hebben Keysar et al. (2012) psychologische testen uitgevoerd waarbij tweetaligen een dilemma voorgelegd kregen in hun twee verschillende talen. Hierbij bleek dat de respondenten belangrijke (fictieve) conflicten of keuzes, zoals bijvoorbeeld het verdelen van geld of het nemen van een risico om mensenlevens te redden, anders benaderden of oplosten wanneer deze in een andere taal voorgelegd werden (Keysar et al., 2012). Zelfs op uitgebreide persoonlijkheidstesten waren er grote verschillen in scores van Spaans-Duitse tweetaligen, afhankelijk van de taal waarin zij deze test invulden (Velkamp et al., 2012). Bovendien nemen ook personen uit de directe omgeving van tweetaligen waar dat zij verschillende identiteiten etaleren in de twee talen (Koven, 2007).

3.4 | TWEETALIGHEID EN HET GEBRUIK IN VERSCHILLENDE CONTEXTEN

Een andere belangrijke factor van persoonlijkheidsmodulatie is de context waarin de taal gesproken wordt. Tweetaligen blijken vaak een diversiteit aan culturele identificatie te ervaren (Ramírez-Esparza & García-Sierra, 2014; Pavlenko, 2006). De rol van deze sociale contexten is altijd een belangrijke component gebleken bij linguïstisch onderzoek naar taalverwerving en taalgebruik, maar Westerse linguïsten waren voorheen nog terughoudend met suggereren dat de sociale context gedachten en spraak beïnvloedde (Slobin et al., 1996). Inmiddels blijkt echter dat het leren van taal – of dit nu vroeg aangeleerd of later verworven is – fundamenteel gebonden is aan internalisatie van culturele normen en

waarden die gelijkliggen aan de taal (Chen, Benet-Marínez & Bond, 2008; Pavlenko, 2006). In lijn met deze stelling lijkt de persoonlijkheid van tweetaligen te worden beïnvloed door de taal die tweetaligen spreken, in verhouding met de achterliggende waarden van de bijbehorende cultuur (Ramírez-Esparza et al., 2006; Chen, Benet-Martinez & Bond, 2008, Chen & Bond, 2010; Veltkamp et al., 2012). Bovendien verandert het maken van keuzes en het ervaren van emoties direct bij het overschakelen op een andere taal, danwel wanneer het maken van associaties met bijbehorende culturen werd gestimuleerd (Keysar et al., 2012, Dewaele, 2010). Dit versterkt de bewering dat sociale en culturele normen sterk gebonden zijn aan een (talige) context en dat tweetaligen makkelijk tussen deze contexten kunnen wisselen.

Dervin (2012) beschrijft hoe het concept van een singulaire persoonlijkheid achterhaald is. In navolging van het werk van Bauman (2004), die liquide identiteit voorstelt, is Dervin voorstander van het gebruik van het begrip “culturaliteit” in plaats van cultuur: ervan uitgaande dat een individu de mogelijkheid bezit zich aan te passen aan elke willekeurige situatie en zo zijn eigen cultuur en identiteit te vormen. Dervin stelt dat identiteit per situatie afhangt van de rol die een persoon op dat moment dient aan te nemen, of dat nu dochter, leraar, dokter of student is (Dervin, 2012). De groep of persoon waartegenover het individu zich bevindt bepaalt op deze manier veel van zijn of haar persoonlijkheid op dat moment, en hoe diegene bepaalde zaken beoordeelt.

Tweetalige kinderen houden de taalsystemen goed gescheiden als voor hen duidelijk is welke taal bij een specifieke omgeving of persoon hoort (Nortier, 2009). Zo kan een taal sterk gekoppeld worden aan een specifieke sociale of culturele waarde. Zo vonden Danzinger en Ward (2009) dat talige omgeving belangrijk was voor de sociale waardering die toegekend werd aan Arabische namen door Arabische Israëliërs. In verschillende talige omgevingen moesten zij beoordelen of verschillende Arabische en Hebreeuwse namen “goede” of “slechte” kwaliteiten bezaten. In een Arabische talige omgeving hadden zij duidelijk een positieve voorkeur jegens Arabische namen tegenover joodse namen, terwijl die voorkeur in een Hebreeuwse omgeving verdween.

Ook locatie kan een groot effect hebben op de manier van denken. Ji et al. (2004) voerden onderzoek uit naar de categorisatie van woorden door onder andere tweetalige Engels-Chinezen. De onderzoekers constateerden dat veel voorgaand onderzoek aan de effecten van taal en locatie voorbij ging en vaak alle gevonden resultaten aan culturele verschillen wijdde. De dataverzameling van het onderzoek vond hierom zowel plaats in de Verenigde Staten en in China, afwisselend in het Chinees en in het Engels. De onderzoekers vonden in de eerste instantie dat cultuur, onafhankelijk van taal en locatie, inderdaad samenhang met de manier van categoriseren: Chinezen categoriseerden woorden doorgaans volgens relationele samenhang terwijl Amerikanen categoriseerden aan de hand van functie. De invloed van cultuur hing echter samen met de locatie van de dataverzameling: wanneer tweetalige Engels-Chinezen werden getest in China was het culturele verschil in categorisatie bij de twee talen inderdaad aanwezig, echter vele malen minder dan wanneer tweetalige Engels-Chinezen werden getest in de Verenigde Staten: het gebruik van Engels zorgde dan voor een veel sterkere functionele categorisatie dan in China terwijl relationele categorisatie bij Chinese taal ongeveer hetzelfde bleef in de Verenigde Staten als in China. (Ji et al., 2004). Bovendien onderscheidde Ji et al. (2004) *compound* en *coordinate* tweetaligen. *Compound* tweetaligen hebben beide talen van jongs af aan in min of meer dezelfde context geleerd, tegenover *coordinate* tweetaligen die hun tweede taal pas later, na hun puberteit en dus in een andere context dan hun moedertaal, hebben geleerd (Hull, 1996, p. 419). Ji et al. (2004) vonden dat de laatstgenoemde groep grotere culturele verschillen in categorisatie vertoonde. De

onderzoekers verklaarden dit gegeven doordat de *coordinate* respondenten hun talen in verschillende contexten hebben geleerd en ze dus sterker met verschillende contexten associëren, terwijl deze contexten bij *compound* tweetaligen door elkaar kunnen lopen. Omgeving, zowel talig en sociaal als geografisch, heeft dus in zekere mate invloed op (talig) gedrag.

3.5 | DE INVLOED VAN DISCOURS RONDOM TWEETALIGHEID

Uit de voorgaande paragrafen blijkt dat omgeving passief een rol speelt in de manier waarop tweetaligen zich uiten. Omgeving en discours kunnen echter ook actief invloed hebben, bijvoorbeeld door middel van beleidsvoering. Zo zeggen het Europese taalbeleid en het ideale Nederlandse integratiebeleid te pleiten voor een vereniging van alle mooie aspecten uit culturen en talen, en noemen dat integratie (Berry, 1997). Dit terwijl de Nederlandse samenleving vaak in de praktijk liever assimilatie ziet, waarbij de migrant zich totaal aanpast aan de dominante gastcultuur zodat je ‘niet merkt dat iemand een andere achtergrond heeft’; zeker talig niet (Nortier, 2009, p. 104). Al wordt het spreken van meerdere talen dus voornamelijk als voordelig gezien, het heersende discours lijkt het er nog niet over eens te zijn of tweetaligheid twee culturen nu vereent of de persoon in kwestie juist tussen twee culturen in plaatst. Dit laatste wordt doorgaans als negatief ervaren (Baumann, 1996).

Dit heersende discours is een belangrijke factor in de ontwikkeling van tweetaligen (Vega, 2008). Het proces van het worden van een tweetalige “hangt af van de sociale waarde die wordt toegekend aan een dergelijke activiteit” (Vega, 2008, p. 186). Wanneer de omgeving tweetaligheid niet waardeert, of dit nu een te leren taal is of een taal die de spreker van huis uit meekrijgt, ontstaat een vijandige sociale context. Hamers en Blanc (2000) noemen dit proces ‘valorisatie’. De valorisatie betreffende tweetaligheid wordt vertaald in daden, emoties en gedachten van individuen in de omgeving van de spreker. Daarom hangt de bereidheid om tweetaligheid te uiten af van de aanwezigheid van anderen, of deze aanwezigheid nu daadwerkelijk, geïmpliceerd of ingebeeld is (Allport, 1945 in Vega, 2008, p. 185).

Wanneer een tweetalige er daarom voor kiest om de ene of de andere taal te spreken zegt dat iets over hoe hij zich tot het discours en de omgeving verhoudt. Bovendien laat het zien hoe een spreker over zichzelf denkt, aan welke groep hij zich loyaal voelt en hoe de verhouding is met andere sprekers in de conversatie (Meyers-Scotton, 2006). Een tweetalige die van huis uit twee culturele discourses heeft meegekregen moet de juiste balans vinden tussen deze groepen (El Aissati & Yagmur, 2010). Het vinden van deze balans is erg belangrijk om de psychologische voordelen van meertaligheid te doen uitkomen (Chen, Benet-Martínez & Bond, 2008). Wanneer een individu het gevoel heeft dat zijn verschillende culturele identiteiten niet verenigbaar zijn kan dit leiden tot psychische onrust. Chen, Benet-Martínez en Bond (2008) hebben daarom onder Chinezen, Filipijnen en inwoners van Hong Kong onderzocht of en hoe tweetaligen deze onrust door een heersend sociale discours ervaren, en hoe zij zelf persoonlijkheidsmodulatie en culturele identificatie met hun talen beleven (Chen, Benet-Martínez & Bond, 2008). Dit verenigen van twee culturen kan erg stressvol zijn, al maakt het tweetaligen uiteindelijk sterker en vormt het een flexibele persoonlijkheid (Dewaele & Van Oudenhoven, 2009). Tweetalige competentie blijkt een belangrijke tegenhanger te zijn van de onrust, evenals het ervaren van de twee culturen als verenigbaar.

Dewaele (2015) pleit voor longitudinaal onderzoek naar de culturele verschillen binnen eenzelfde individu als gevolg van acculturatie en socialisatie, in plaats van het veelvoorkomende onderzoek tussen cultureel verschillende individuen. Wellicht is om deze verschillen te vinden echter

geen longitudinaal onderzoek nodig, maar kan gekeken worden naar de persoonlijkheidsmodulatie binnen één persoon. Het huidige onderzoek richt zich specifiek op deze individuele persoonlijkheidsmodulatie bij Spaans-Nederlandse *compound* tweetaligen.

3.6 | OPERATIONALISERING HUIDING ONDERZOEK

Gebaseerd op de voorafgaande paragrafen wordt verwacht dat Spaans-Nederlandse tweetaligen verschillende culturele discoursen met de Spaanse en Nederlandse taal associëren en daarom persoonlijkheidsmodulatie vertonen wanneer zij Spaans of Nederlands spreken. In het huidige onderzoek wordt de algehele groep Spaans-Nederlandse tweetaligen gereduceerd tot personen die grotendeels in Nederland zijn opgevoed en beide talen van jongs af aan geleerd hebben doordat ze ten minste één Spaanse ouder hebben, wat hen *compound* tweetaligen maakt. Vanuit de literatuur zijn verschillende factoren naar voren gekomen die een rol lijken te spelen in deze mogelijke persoonsmodulatie, naar aanleiding waarvan de volgende probleemstelling is geformuleerd:

In hoeverre ervaren Spaans-Nederlandse tweetaligen persoonlijkheidsmodulatie bij het spreken van Spaans of Nederlands en welke factoren (identificatie, discours, context en taal) hangen met deze persoonlijkheidsmodulatie samen?

De behandelde factoren worden in verschillende deelvragen onderzocht.

Deelvraag 1 (identificatie)

In hoeverre identificeren de tweetaligen zich met een taal en met de cultuur die aan de bijbehorende nationaliteit wordt toegeschreven?

Deelvraag 2 (discours)

In hoeverre ervaren de tweetaligen een bepaald discours omtrent hun meertaligheid?

Deelvraag 3 (context en taal)

In hoeverre ervaren de tweetaligen persoonlijkheidsmodulatie, afhankelijk van de taal die zij spreken en de context waarin zij zich bevinden?

In de eerste deelvraag zal onderzocht worden in welke mate de respondenten zich daadwerkelijk als tweetalig en ‘bicultureel’ beoordelen (El Aissati & Yagmur, 2010). Deze biculturaliteit is namelijk van groot belang voor persoonlijkheidsmodulatie, omdat de achterliggende theorie van persoonlijkheidsmodulatie grotendeels is gebaseerd op modulatie richting het respectievelijke bijbehorende culturele discours van een taal (Ramírez-Esparza et al., 2006; Chen, Benet-Martinez & Bond, 2008, Chen & Bond, 2010; Veltkamp et al., 2012). Daarom is het belangrijk om te onderzoeken in hoeverre respondenten zich ook daadwerkelijk met beide culturen identificeren. De tweede deelvraag onderzoekt in hoeverre de respondenten zich gestimuleerd of geremd voelen om hun tweede taal te spreken door het discours. Deze valorisatie kan van belang zijn bij het volledig ontwikkelen van tweetaligheid alsmede bij het optimaliseren van de voordelen van deze tweetaligheid (Vega, 2008; Nortier, 2009). Deelvraag drie gaat in op het achterliggende proces van wat voor effect de taal heeft op de persoonlijkheidsmodulatie. Dit kan zowel aan de fysieke context (locatie en relaties) liggen als aan de emotie die de taal zelf teweeg brengt (Dervin, 2012; Pavlenko, 2006).

4 | METHODE

In de probleemstelling staan enkele invloedrijke factoren centraal rondom het hoofdthema persoonlijkheidsmodulatie. Omdat deze factoren vermoedelijk sterk met elkaar verweven zijn en bovendien deel uitmaken van een onbewust proces was het wenselijk ervaringen met respondenten breed te bevragen zodat zoveel mogelijk aspecten blootgelegd werden. Daarom is besloten door middel van kwalitatief exploratief onderzoek ervaringen van Spaans-Nederlandse *compound* tweetaligen te bevragen. Allereerst is aan de hand van een taal oefening bewustwording van de tweetaligheid gestimuleerd, om vervolgens ervaringen te bespreken in focusgroepen en diepte-interviews. Meer informatie over respondenten, methoden en data-analyse wordt in onderstaande paragrafen gegeven.

4.1 | RESPONDENTEN

Om de data te verzamelen zijn respondenten via een sneeuwbal methode uit een persoonlijk netwerk verzameld (Dörnyei, 2007). Om aan het onderzoek deel te kunnen nemen dienden respondenten ten minste een Spaanse ouder te hebben, (grotendeels) te zijn opgegroeid in Nederland en zowel de Spaanse als Nederlandse taal vloeiend te beheersen. De term ‘vloeiend’ is gehanteerd wanneer respondenten zich met gemak kunnen uitdrukken in een taal, zich niet beperkt voelen in hun woordkeuze en de taal regelmatig gebruiken (ten minste 30% van de tijd, zoals aangehouden is in een eerdere scriptie van van Boxtel (2015)). Deze vereisten sluiten aan bij de factoren die centraal staan in de onderzoeksvragen: deze specifieke groep *compound* tweetaligen heeft haar talen in overwegend overeenkomende contexten geleerd, heeft daardoor met min of meer vergelijkbare discoursen te maken en vermoedelijk vergelijkbare culturele associaties bij de respectievelijke talen. Door de groep zoveel mogelijk gelijk te houden op taalniveau en contextueel gebied wordt de betrouwbaarheid groter om de uiteindelijke bevindingen te generaliseren.

Alle demografische gegevens en informatie over Spaanse en Nederlandse taalvaardigheid, taalverwerving en gezinssituatie zijn voorafgaand aan het interview verzameld door middel van een korte vragenlijst (zie bijlage 1 en bijlage 4). In totaal zijn 15 respondenten geïnterviewd in de leeftijd van 22 tot 44 jaar. Gemiddeld spreken de respondenten naast Spaans en Nederlands nog twee andere talen waarvan de meest gesproken taal Engels is (93%). De officiële nationaliteiten van zowel de respondenten als hun ouders lopen uiteen (zie tabel 4.1): vier respondenten hebben een Nederlands paspoort, vijf een Spaans paspoort, de overige respondenten hebben een dubbele nationaliteit. Ook de nationaliteit van de ouders verschilt per respondent, al heeft geen van de ouders een dubbele nationaliteit. Twee respondenten zijn pas in hun vroege tienerjaren naar Nederland gekomen, maar hadden daarvoor al wel Nederlands meegekregen van hun Nederlandse moeder. Allen gaan regelmatig terug naar familie in Spanje, en velen (60%) verbleven één of meerdere keren langer dan drie maanden in Spanje. Twee respondenten uit deze laatstgenoemde groep brachten eveneens een dergelijke periode in een niet-Spaanstalig land door. Daarnaast verbleef één respondent langer dan drie maanden in Californië en van één respondent is bekend dat zij langer dan drie maanden in het buitenland gewoond heeft, echter is niet bekend op welke locatie. Drie respondenten waren nog nooit langer dan drie maanden in het buitenland geweest.

Tabel 4.1: Transcriptcodes, nationaliteiten en immigratiedata respondenten en hun ouders

Respondent*	Int.**	Code	Geb. jaar	Nation.	Naar NL gekomen	Nation. Vader	Naar NL gekomen	Nation. Moeder	Naar NL gekomen
Hernando	F 1	HE	1972	ES	-	ES	1962	ES	1962
Shara	F 1	SH	1996	NL/ES	-	NL	-	ES	1992
Alberto	F 1	AL	1992	ES	-	ES	11jr	ES	9jr
Paco	F 1	PA	1992	NL	-	NL	-	ES	26jr
Cruz	F 2	CR	1988	ES/NL	2002	ES	-	NL	2002
Rico	F 2	RI	1975	NL/ES	1986	ES	-	NL	1986
Isis	F 2	IS	1994	NL/ES	-	NL	-	ES	1992
Marta	F 2	MA	1978	ES	1978	ES	1960	ES	1964
Alejandra	I 3	AA	1981	ES/NL	1984	ES	1976	ES	1984
Simona	I 4	SI	1973	ES	-	ES	?	ES	?
Teodora	I 5	TE	1997	NL	-	NL	-	ES	26jr
Kystiñe	F 6	KY	1990	NL	1991	ES	1991	NL	-
Natalia	F 6	NA	1991	NL	1991	ES	1991	NL	-
Ana	F 6	AN	1987	ES	1987	ES	1987	ES	1987
Catarina	I 7	CA	+Info	volgt+					

* namen zijn gefingeerd om respondenten te anonimiseren

** interview waaraan respondent deelnam: F = focusgroep; I = diepte-interview; 1 = transcriptnummer

De respondenten zijn benaderd en aangesproken in het Nederlands. Dit is de moedertaal van zowel de onderzoeker als de respondenten en was daarom de meest natuurlijke optie. Hierbij is echter benadrukt dat het gaat om de tweetaligheid van de respondenten en dat de respondenten daarom zelf mogen kiezen welke taal ze wanneer gebruiken. Tevens is vermeld dat de onderzoeker zelf ook goed Spaans begrijpt en spreekt.

4.2 | METHODE

Elf respondenten zijn opgedeeld in drie focusgroepen: “een groep individuen, geselecteerd en bij elkaar gezet door onderzoekers om, vanuit persoonlijke ervaring, commentaar te leveren op het thema dat het onderwerp is van het onderzoek” (Powell & Single, 1996, p. 499). Een groot voordeel van focusgroepen is de mogelijkheid om verschillende variabelen van een complex onderwerp in relatief korte tijd te bespreken: de onderzoeker krijgt veel verschillende input uit de groep en kan op verschillende zaken inhaken om het gesprek voort te zetten. Voor een complex onderwerp als persoonlijkheidsmodulatie is deze flexibiliteit uitermate geschikt omdat op deze manier allerlei aspecten boven water kunnen komen die de interviewer wellicht van te voren niet had voorzien. Doordat de respondenten met elkaar in conclaaf gaan en elkaars reacties en ervaringen als voorbeeld hebben, is er bovendien kans dat zij bepaalde zaken eerder herkennen en zich zo sneller bewust worden van hun onbewuste gedrag op het gebied van tweetaligheid. Daarnaast kunnen de respondenten zich gesterkt voelen door ervaringen te delen met andere respondenten uit vergelijkbare situaties (Powell & Single, 1996). Het werd daarom ook gewaardeerd wanneer respondenten op elkaar reageerden en zelf de discussie gaande hielden. Hierbij reageerde de onderzoeker als moderator door waar nodig een verdiepende vraag te stellen (Dörnyei,

2007, p. 145), wat gebeurde volgens een semi-gestructureerd interviewschema waarbij vragen meer een leidraad vormden dan een vaststaand schema (zie bijlage 4) (Baarda, Goede & Van der Meer-Middelburg, 2007). Dit sluit aan bij Dörnyei (2007), die aanraadt aan zo min mogelijk vragen van te voren te formuleren, omdat creativiteit van de moderator leidt tot een meer adequate reactie op de situaties die ontstaan tijdens het interview. Op deze manier kan namelijk heen en weer gesprongen worden tussen verschillende onderwerpen, wat het onderzochte fenomeen ten goede komt daar de verschillende factoren vermoedelijk sterk met elkaar verweven zijn en dus op verschillende momenten in de gesprekken naar voren kunnen komen.

Een nadeel van focusgroepen is dat door de vrije input en groepsdynamiek vaak snel tussen onderwerpen geschakeld wordt of juist lang bij onderwerpen stil wordt gestaan waardoor er geen tijd meer is voor overige onderwerpen. Hierdoor moet soms aan onderwerpen voorbij worden gegaan of kunnen niet alle respondenten uiteindelijk een gelijkwaardige bijdrage aan het onderwerp leveren. Aanvullend op de focusgroepen is daarom een viertal semigestructureerde diepte-interviews uitgevoerd. Dit soort interviews is uitermate geschikt om op een kleiner aantal aspecten van het onderwerp uitgebreid in te gaan, wat een grondigheid toelaat waaraan in focusgroepen soms niet toe wordt gekomen (Dörnyei, 2007; Baarda, de Goede & Van der Meer-Middelburg, 2007). Respondenten krijgen in deze setting weliswaar niet de stimulans van herkenning bij andere respondenten, zoals in focusgroepen, maar worden daarentegen gestimuleerd om altijd antwoord te geven waar zij bij een focusgroep eenvoudiger naar de achtergrond kunnen verdwijnen wanneer iets lastig blijkt om op te reflecteren. De combinatie van beide interviewtechnieken verhoogt de betrouwbaarheid van de gevonden resultaten vanwege de aanvullende lagen verkregen informatie.

Om zoveel mogelijk respondenten te bereiken is een aantal interviews via Skype uitgevoerd. Deze manier van Computer Mediated Communication (CMC) (Bertrand & Bourdeau, 2010) biedt de mogelijkheid om respondenten die ver weg wonen of het te druk hadden voor een individuele afspraak alsnog via camera en audio te kunnen interviewen. Aan CMC kleven verschillende complicaties, zoals onderbreking of slechte verstaanbaarheid bij een slechte verbinding of het ontbreken van gedetailleerde non-verbale uitingen. Echter, het voordeel van de bereikbaarheid weegt ten zwaarste op tegen deze nadelen. Bovendien was het aantal problemen met CMC tijdens de dataverzameling nihil: slechts een enkele keer is er sprake geweest van verminderde kwaliteit van de verbinding waardoor de respondent zich een keer moest herhalen. Dit moment werd echter door beide partijen niet als storend ervaren. De camerabeelden verliepen bovendien soepel waardoor ook non-verbale communicatie, zoals een twijfelende blik of een glimlach, kon worden opgepikt als signaal voor de interviewer om verder te vragen naar het onderwerp. Van alle interviews zijn audio-opnames gemaakt, van de focusgroepen zijn aanvullend video-opnames gemaakt als ondersteuning bij de dataverwerking.

4.2.1 | AANVANG

De dataverzameling vond telkens plaats in een rustige ruimte om afleiding en storing tijdens opnames zoveel mogelijk te voorkomen. Bij aankomst werd de respondenten koffie of thee met lekkers aangeboden, waarna zij ieder voor zich de vragenlijst met demografische en talige gegevens (zie bijlage 1) invulden. Tevens was er ruimte om zich aan elkaar voor te stellen en alvast wat gesprekjes met elkaar aan te knopen ter kennismaking. Bij de diepte-interviews werd eveneens een kort kennismakingsgesprek gevoerd tussen interviewer en respondent. In deze gesprekken is het hoofdthema

persoonlijkheidsmodulatie niet genoemd maar slechts verteld dat het onderzoek draaide om ervaring met tweetaligheid zodat eventuele uitspraken over persoonlijkheidsmodulatie niet direct naar aanleiding van de voorafgaande informatie van de interviewer voorkwamen. Zodra alle respondenten aanwezig waren en de vragenlijst hadden ingevuld, werd uitgelegd dat er een korte taal oefening plaats zou vinden, gevolgd door een interview. Tevens was er ruimte voor vragen, al is verzocht inhoudelijke vragen tot het eind te bewaren. Het gehele focusgroepinterview duurde ongeveer anderhalf uur. De individuele interviews besloegen in totaal drie kwartier tot een uur.

4.2.2 | TAAL OEFENING

Alle respondenten, zowel in focusgroepen als in de diepte-interviews, deden voorafgaand aan het interview een taal oefening die bedoeld was om hen bewust bezig te laten zijn met hun tweetaligheid en hen eventueel al subtiel in te leiden in factoren van persoonlijkheidsmodulatie. Door 30 woorden en hun equivalente vertaling uit verschillende situaties in willekeurige volgorde aan te bieden is getracht zoveel mogelijk verschillende contexten aan bod te laten komen, zoals bijvoorbeeld werk, familie, vrienden, vrije tijd en school (zie bijlage 2, eerste kolom). Deze verscheidenheid aan contexten is besproken omdat context uit het theoretisch kader naar voren kwam als een belangrijke factor voor persoonlijkheidsmodulatie. Tevens is door terugvertaling gecontroleerd of de woorden in de verschillende talen daadwerkelijk zo dicht mogelijk bij elkaars equivalent liggen. Omdat het kan voorkomen dat bepaalde woorden gekleurd worden door het voorafgaande woord ('vieren' zou bijvoorbeeld andere associaties kunnen opwekken wanneer er respectievelijk het woord 'familie' of 'collega' aan vooraf is gegaan), zijn er twee verschillende volgordes gehanteerd (zie bijlage 2, tweede en derde kolom). De respondenten noteerden op het antwoordblad (zie bijlage 3) het eerste woord dat in hen opkwam bij het zien van het getoonde woord. Doordat de proefpersonen slechts de associatie noteren op het antwoordblad en niet het getoonde woord zelf, is de mogelijkheid verkleind om terug te kijken naar het antwoord bij de equivalente vertaling. Er is benadrukt dat dit zowel in het Spaans als in het Nederlands gedaan mocht worden. Allereerst is een drietal woorden getoond als oefening, waarna ruimte was voor vragen en eventueel extra uitleg. De taal oefening duurde ongeveer 10 minuten.

4.2.3 | FOCUSGROEPEN EN DIEPTE-INTERVIEWS

De focusgroepen en diepte-interviews hebben eenzelfde structuur die bij aanvang aan de aanwezige respondent(en) is uitgelegd: allereerst vindt een taal oefening plaats die vervolgens in een semi-gestructureerd (groeps)interview besproken wordt. Eveneens heeft de onderzoeker uitgelegd dat het voor de opname belangrijk is dat er zoveel mogelijk ombeurten gepraat wordt en dat er geen goede of foute antwoorden zijn, aangezien het om persoonlijke ervaring gaat (Dörnyei, 2007, p. 145). Ook is de mogelijkheid tot het omschakelen naar het Spaans, zowel in de oefening als in het interview, nogmaals benadrukt. Na het maken van de oefening zijn allereerst de ervaringen met de oefening besproken aan de hand van een open beginvraag om te kijken of de respondenten zelf al dingen waren opgevallen die in de lijn van het thema liggen. Vervolgens is dieper op het thema ingegaan door vragen te formuleren aan de hand van de volgende vijf topics die uit het theoretisch kader naar voren zijn gekomen als mogelijk belangrijke factoren van/omtrent persoonlijkheidsmodulatie (zie ook bijlage 3).

Topic 1: Meertaligheid

Allereerst zijn algemene vragen gesteld over het onderwerp: meertaligheid. Hierbij is de houding jegens meertaligheid van de respondenten besproken evenals het bewust bezig zijn met meertaligheid (Pavlenko, 2002). Ook is etnische achtergrond en opvoeding besproken, evenals de context waarin zij beide talen hebben geleerd. Dit is van belang om associaties te achterhalen die respondenten mogelijk bij een taal hebben (Ji et al., 2004). Bovendien zijn voor- en nadelen van meertaligheid besproken (Bialystok, 2011).

Topic 2: Omgeving

Bij het tweede topic is de relatie met anderen en groepen besproken. Deze sociale context kan een grote rol spelen in persoonlijkheidsmodulatie (Dervin, 2012). Omdat de keuze voor het spreken van een taal tegenover een ander veel informatie kan geven over de talige associaties van de respondent (Meyers-Scotton, 2004) wordt met name het spreken van een taal met verschillende tweetalige familieleden of vrienden besproken, evenals de situaties waarin dit (niet) gebeurt.

Topic 3: Discours

Er zijn verschillende houdingen tegenover meertaligheid en haar invloed op bijvoorbeeld het onderwijs (Nortier, 2009). Onder het topic discours is bevraagd of de respondenten notie krijgen van stimulerende of juist afwijzende houdingen jegens hun tweetaligheid. Het proces van tweetalig worden berust zwaar op de sociale waarde die aan tweetaligheid toegekend wordt (Vega, 2008). Als daar ruimte toe was is eveneens bevraagd wat volgens de respondenten het discours is rondom andere minderheidstalen (Spolsky, 2009)

Topic 4: Associatie en identificatie

Het leren van taal – of dit nu vroeg aangeleerd of later verworven is – is fundamenteel gebonden aan internalisatie van culturele normen en waarden die gelijkliggen aan de taal (Chen, Benet-Marínez, & Bond, 2008; Pavlenko, 2006). In dit topic is bevraagd in welke mate respondenten zich met beide talen en nationaliteiten identificeren en hoe deze twee culturele identiteiten zich tot elkaar verhouden (El Aissati & Yagmur, 2010). Het integreren van de twee culturele identiteiten is van cruciaal belang om alle psychologische voordelen van tweetaligheid tot ontwikkeling te laten komen (Chen, Benet-Marínez, & Bond, 2008).

Topic 5: Persoonlijkheidsmodulatie

Wanneer de respondenten goed ingeleid waren in het onderwerp is het topic persoonlijkheidsmodulatie aangesneden, eventueel aan de hand van de taal oefening. Op deze manier is onderzocht hoe de woorden in de verschillende talen voelen (Dewaele, 2008; Ramírez-Esparza et al., 2006), en is ook bevraagd waar deze associaties vandaan komen. Dit is gekoppeld aan de eerdere topics, bijvoorbeeld omgeving en meertaligheid, daar werd verwacht dat de volgorde en omgeving van taalverwerving voor verschillende associaties en dus persoonlijkheidsmodulatie zorgt (Dewaele, 2012, Dervin, 2012). Uiteindelijk is gevraagd of de respondenten zich inderdaad een ander persoon voelen als zij de verschillende talen spreken (Pavlenko, 2006) en of ze zich op een andere manier uitdrukken in de respectievelijke talen (Kellman, 2000; Dewaele, 2012).

4.3 | DATA-ANALYSE

Voor het analyseren van de data zijn de eerste stappen van de Grounded Theory gebruikt, een veel gebruikte methode bij kwalitatieve analyses, te weten open codering en axiale codering (Dörnyei, 2007). Alle interviews zijn uitgetypt (zie bijlage 6) waarna door middel van open codering alle uitingen uit de data betreffende persoonlijkheidsmodulatie ingedeeld zijn in categorieën die tijdens de gesprekken vaak naar voren kwamen: identificatie, discours, locatie, groepsgebondenheid, persoonsgebondenheid, onderwerp en gevoel (zie bijlage 5). Vervolgens is middels axiale codering de relatie tussen deze categorieën gezocht, en zijn alle categorieën ingedeeld in vier hoofdthema's: identificatie, discours, context en taal (zie bijlage 5). Deze thema's komen overeen met de hoofdthema's die in het theoretisch kader en de probleemstelling besproken zijn. Aan de hand van de uitingen rondom deze thema's is getracht te achterhalen of de respondenten bewust en onbewust persoonlijkheidsmodulatie ervaren door allereerst de expliciete antwoorden van respondenten over ervaring met persoonlijkheidsmodulatie te analyseren. Daarnaast is er ook dieper gekeken naar de minder expliciete uitingen van de respondenten waaruit voorbeelden bleken van persoonlijkheidsmodulatie die zij wellicht niet bewust als zodoende ervoeren. Om dit te bereiken is de data naast de literatuur gelegd zodat een grondige analyse gemaakt kon worden van de ervaringen rondom tweetaligheid van de respondenten. In het volgende hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen besproken.

5 | ANALYSE

Aan de hand van de analyse van de interviews zijn vier hoofdthema's naar voren gekomen omtrent de mogelijke persoonlijkheidsmodulatie van de respondenten, te weten identificatie, discours, context en gevoel. Deze hoofdthema's zullen in de resultatensectie met behulp van subthema's, fragmenten en literatuur nader worden toegelicht.

5.1 | IDENTIFICATIE

In de interviews is gebleken dat de respondenten een sterke identificatie hebben met zowel de Spaanse als Nederlandse nationaliteit en taal of juist met geen van beide. Zo vertelt respondent CR zich "*niets te voelen*" en "*er echt tussenin te hangen*" (F2 [07:18]), in tegenstelling tot AN die in fragment 1 aangeeft zich met beide culturen te identificeren wanneer naar haar nationaliteit gevraagd wordt.

Fragment 1: F6 [18:54]

AN: Dat is een vraag die ik heel vaak krijg. Maar ehm ik zeg altijd in Nederland ben ik een Spanjaard en in Spanje ben ik een Nederlandse. Er zijn dingen uit beide culturen die ik daarin meeneem.

Deze uitspraken geven aan dat het identificeren met een bepaalde nationaliteit niet zo eenvoudig is: hoewel vier respondenten in de eerste instantie aangaven zich meer met de ene dan met de andere nationaliteit te identificeren, gaven alle respondenten uiteindelijk aan zich 'anders' te voelen dan beide nationaliteiten. Meertaligheid blijkt in vele gevallen verbonden te zijn met identificatie met verschillende culturen (Nortier, 2014). Dat gevoel uitte zich vaak in het 'er niet bij horen'. Zo vertelt MA (F2 [41:43]): "*Ik was hier in Nederland was ik dé Spaanse en in Spanje was ik dé Nederlander. Ik was altijd de allochtoon. Ik hoorde nergens bij*". Dit gevoel werd door zeven andere respondenten eveneens letterlijk benoemd, en benadrukken AL en PA in fragment 2.

Fragment 2: F1 [22:07]

AL: Als je op vakantie gaat naar Spanje dan denk je ik ben even Nederlander weet je dan eh
PA: Ik heb wel eh als ik in Nederland ben dan voel ik wel dat ik een Spaanse kant heb en als ik in Spanje ben voel ik dat ik een Nederlandse kant heb. Dus ik voel me eigenlijk in beide landen niet helemaal dat zegmaar.
AL: We horen er allebei gewoon niet er echt bij.

Deze tweestrijd wordt door de samenleving vaak geassocieerd met het zich verscheurd voelen tussen twee culturen en hierdoor nergens culturele aansluiting te vinden, terwijl dat vaak door de personen in kwestie niet zo ervaren wordt (El Aissati & Yagmur, 2010). De respondenten gaven namelijk niet aan hun identiteit als problematisch of zorgelijk te ervaren. Bovendien staan de respondenten niet helemaal los van een groep: zij voelen vrijwel direct een sterke band met mensen uit eenzelfde situatie, oftewel Spaanstaligen in Nederland. Vrijwel alle respondenten gaven aan het erg leuk te vinden om Spaanstaligen tegen te komen en daarmee te praten, zoals SH beschrijft: "*Nou net als hier [in de focusgroep] waarschijnlijk denk ik 'ah mensen van mijn soort' dus dan word ik opeens heel vrolijk.*" (F1

[14:22]). PA vertelt hoe deze waardering wederzijds lijkt te zijn: “en je ziet hun ook meteen helemaal ophelderen.” (F1 [15:58]). KY en AN bespreken in fragment 3 hoe er automatisch een band ontstaat.

Fragment 3: F6 [18:21]

KY: Voel je een extra band dan met iemand? [als een patiënt Spaans spreekt]

AN: Ja toch wel.

KY: Ja he?

AN: Ja. Ik eh ja. Je mag nooit favorieten zeggen maar je hebt toch altijd wel een beetje je favoriete patiënten en dan was hij dan misschien wel iemand die dat zou zijn. Ja. Sowieso eigenlijk altijd wel als je merkt van iemand o die spreekt ook Spaans...

[instemming en herkenning onder andere respondenten]

AN: Ik merk dat ik daar dan toch op ga letten en een beetje daar naartoe ga trekken enzo.

Andersom vormde deze band doorgaans juist niet zo vlug: respondenten gaven de indruk Nederlanders liever te mijden wanneer zij in Spanje waren door bijvoorbeeld bewust Spaans te gaan praten. Dit zou te maken kunnen hebben met welke groep zij zich liever willen identificeren: in Nederland hebben de respondenten er blijkbaar geen moeite mee om te laten zien dat ze zich met Spanjaarden identificeren, terwijl drie respondenten vertellen in Spanje hun Nederlandse kant liever te verbergen – tenzij het gaat om ongestoord in een andere taal privé zaken te bespreken, wat een handvol respondenten noemde als één van de voordelen van tweetalig zijn.

Dit praktisch inzetten van de Spaanse of Nederlandse taal en nationaliteit bleek ook uit de paspoorten van de respondenten (zie tabel 4.1 op pagina 18). Opvallend was namelijk dat in alle focusgroepen een deel van de respondenten met enkel een Spaans paspoort aangaf dat een belangrijke reden om voor dit paspoort te kiezen de goedkopere prijs was en er geen sterke nationalistische drijfveer achter zat. Twee respondenten gaven wel aan bewust voor de Spaanse nationaliteit te hebben gekozen omdat zij dat meer bij zichzelf vonden passen. Twee respondenten met een Nederlands paspoort gaven aan zich meer Nederlands te voelen en niet bewust nagedacht te hebben over het aannemen van een Spaans paspoort. Bij een aantal respondenten is de beweegreden niet ter sprake gekomen.

Uit deze bevindingen blijkt dat respondenten zich met de Nederlandse noch met de Spaanse identiteit volledig identificeren, en bovendien van beide culturen elementen in zich te dragen. Contact met Spaanstaligen in Nederland of zelfs Spaans-Nederlands tweetaligen voelt dan ook als een feest van herkenning. Respondenten ondervinden echter geen problemen aan deze dubbele identiteit maar gaan flexibel met hun situatie om door beide kanten praktisch in te zetten waar mogelijk, zoals bijvoorbeeld tijdens gesprekken, het aanvragen van paspoorten of door zich met behulp van taal duidelijk te identificeren met een bepaalde groep tegenover de omgeving.

5.2 | DISCOURS

In de interviews is respondenten tevens gevraagd naar de houding van hun omgeving tegenover hun tweetaligheid: het discours. De respondenten gaven allen aan vrijwel geen negatieve ervaringen te hebben in hun omgeving wat betreft hun meertaligheid. Geen van de respondenten zei problemen te hebben gehad met het Nederlands door hun Spaanse vaardigheden of vice versa, op af en toe een

spraakverwarring na. Vrijwel alle respondenten benoemden zelfs een positieve invloed van hun meertaligheid op het leren van nieuwe talen, en vertelden dat hun directe omgeving vaak eveneens positief reageerde door hen in te zetten als tolk of hen anderzijds te prijzen voor hun vaardigheden. Deze bevinding komt overeen met de eerder genoemde voordelen van tweetaligheid (Bialystok, 2011; Nortier, 2009). De positieve houding die respondenten ervaren kan echter eveneens veroorzaakt worden doordat de respondenten vrijwel allemaal (87%) hoogopgeleid waren, en talige diversiteit met name onder (internationale) studenten zeer gewaardeerd wordt (Messelink & ten Thije, 2012).

Echter, de omgeving kende volgens de respondenten wel een belangrijke sociale waarde toe aan de verschillende talen, wat belangrijk is voor het blijven spreken van de twee talen (Vega, 2008). Vijf respondenten gaven aan verschillende sociale waarden in verschillende discoursen te hebben ervaren. Zo werden respondenten vanuit verschillende hoeken gestimuleerd om een taal wel of juist niet te leren. AN beschrijft hoe zij thuis door haar vader gestimuleerd werd om Spaans te spreken: “[...] *als ik iets in het Nederlands zei dan zei hij ‘ik versta je niet!’*.” (F6 [04:52]), terwijl R1 een beeld schetst van de negatieve houding tegenover het Spaans die hij buitenshuis tegenkwam, waar hij is *“opgegroeid in een omgeving daar was niemand Spaans of ze schaamden zich ervoor om Spaans te spreken.”* (F2 [20:21]). Dit soort valorisatie van een taal binnen de samenleving kan sterk samenhangen met de mate waarin de taal uiteindelijk door de respondenten gesproken wordt, omdat het door het heersende culturele discours wordt gestimuleerd of juist ontmoedigd (Vega, 2008; Hamers & Blanc, 2000; Spolsky, 2009). In een enkel geval ontstond zelfs een tegenstrijdig discours: zes respondenten noemden dat zij vanuit huis uit de stimulans kregen om Spaans te leren spreken en in een enkel geval zelfs om naar bijlessen te gaan en examens te doen, terwijl – zoals SI beschrijft – ouders soms vanuit school werd opgedragen om hun kinderen ook thuis Nederlands aan te spreken zodat hun Nederlands zou verbeteren. SI’s ouders en zichzelf vonden het niet nodig hieraan toe te geven, echter ontstond zo wel een tegenstrijdig discours. Respondenten gaven aan in principe geen last van deze tweezijdige stimulans te ondervinden, al zorgde het wel een enkele keer voor verwarring. Zo bespreekt TE in fragment 4 hoe haar tweetaligheid haar soms in een ongemakkelijke positie bracht in haar omgeving:

Fragment 4: I5 [35:41]

TE: ja ik weet nog heel erg vroeger toen schaamde ik me altijd dat als mama Spaans tegen me ging praten en er waren vriendinnetjes bij, dan dacht ik nou waarom ben je nou Spaans tegen me aan het praten weet je ik ben gewoon Nederlands enzo.

Tevens ervoeren respondenten nu en dan starheid in het sociale discours omtrent hun dubbele culturele identiteit. In fragment 5a en 5b beschrijven SI en TE een negatieve ervaring.

Fragment 5a: I4 [09:04]

SI: Dat merkte je dan wel bijvoorbeeld als we een ruzie hadden dat ze dan zeiden “ga terug naar je eigen land” en ik zo van ja waarom ga jij niet terug naar je eigen buurt want ik ben hier geboren net zoals jij, dus. Dus in dat opzicht dan werd dat inderdaad naar je teruggegooid.

Fragment 5b: I5 [36:17]

TE: Nou wel negatief soms. Bijvoorbeeld mijn zus en mijn moeder waren laatst in de supermarkt aan het Spaans praten. En dan komt er iemand langs en die duwt hen een beetje om en zegt van

“we zijn wel in Nederland hoor” [...] Dus er zijn wel mensen die het vervelend vinden. Of dan kijken ze je een beetje bozig aan ofzo.

Het verenigen van twee culturen kan door dit soort situaties erg stressvol zijn, maar maakt tweetaligen uiteindelijk sterker en draagt bij aan een flexibele persoonlijkheid (Dewaele & Van Oudenhoven, 2009). De respondenten lijken deze voordelen te herkennen en geven aan relatief weinig stress te ervaren rondom hun tweetaligheid. Het vinden van een balans tussen de twee culturen is erg belangrijk om de psychologische voordelen van meertaligheid te doen uitkomen (Chen, Benet-Martínez & Bond, 2008). De stelling van Dewaele en Oudenhoven (2009) dat tweetaligen uiteindelijk een flexibele persoonlijkheid vormen kan verklaren waarom de respondenten het discours rondom hun tweetaligheid uiteindelijk over het algemeen niet als negatief ervaren, al hebben zij enige tegenstrijdige ervaringen opgedaan op dit gebied. Er is echter geen data bekend over de flexibiliteit van de persoonlijkheid van de respondenten, dus dit is slechts speculatie. Bovendien benoemt een klein aantal respondenten, zoals IS, het verschil in discours rondom Spanjaarden met dat rondom Arabische minderheidsgroepen in Nederland: *“[ik merk] ook wel dat het bij Marokkaanse mensen meteen een veel heftigere negatieve stempel is terwijl het bij ons meteen leuk wordt gevonden.”* (F2 [01:10:28]). Dit is een indicatie dat de respondenten niet hetzelfde negatieve discours ervaren als de Arabische minderheidsgroepen.

Al met al ervaren de respondenten geen negatief discours rondom hun tweetaligheid, maar zien tweetaligheid zelfs als voordelig. De sociale waarde die aan de talen wordt toegekend zorgt echter wel af en toe voor een tegenstrijdige stimulans van het leren van beide talen. Rondom de dubbele culturele identiteit wordt soms wel starheid opgemerkt, al ervaart geen van de respondenten het discours over het algemeen als negatief. Dit zou kunnen komen doordat het balanceren van de dubbele nationaliteit hun persoonlijkheid flexibel heeft gemaakt voor dit soort negativiteit, maar ook doordat respondenten het discours minder negatief ervaren in vergelijking met dat jegens andere minderheidsgroepen.

5.3 | CONTEXT

Respondenten gaven aan regelmatig te wisselen van taal, onder andere afhankelijk van de context waarin het gesprek plaatsvond, in lijn met de theorie van Dervin (2012) die stelt dat identiteit gevormd wordt in reactie op en in samenwerking met de omgeving. Respondenten gaven indicaties van persoonlijkheidsmodulatie afhankelijk van de locatie waar zij zich bevonden, of hun relatie tot de groep of de specifieke persoon waarmee zij de ene of de andere taal spraken.

5.3.1 | LOCATIE

Voor verschillende redenen, zoals familie, werk, studie of vakantie, verbleven alle respondenten regelmatig voor een kortere of langere periode in Spanje. Alle respondenten associëren de taal dan ook erg met deze situatie: de taal is erg sterk gebonden aan gebeurtenissen die daar of juist hier plaatsvonden, wat overeenkomt met de bevindingen betreffende aanpassing naar locatie van Li et al. (2004). Wanneer de interviewer vraagt naar het gebruik van een Spaans stopwoordje in een verhaal over een gebeurtenis in Spanje dat MA in het Nederlands vertelt, antwoordt zij dat ze *“bij het onderwerp Spanje dan gewoon even in Spanje”* is (F2 [41:15]). De respondenten realiseren zich dat er bepaalde connotaties zijn met die locatie en dus met de gesproken taal. Zij noemen een groot verschil tussen de familiale of amicale setting waarin vaak Spaans gesproken wordt – zowel in Spanje als in Nederland –

versus de zakelijke en formele setting waar ze vaak alleen het Nederlands kunnen gebruiken. HE geeft deze verschillende situaties weer in fragment 6.

Fragment 6: F1 [15:16]

HE: Ehm.. nouja het meeste Spaans gebruik ik als ik bij mijn moeder ben of in Spanje, maar ik heb best veel vrienden die Spaans spreken bijvoorbeeld Colombianen, Argentijnen, Italianen die ook vaak Spaans spreken... dus het is altijd vaak in een vrolijke setting. Ik gebruik het niet op het werk of voor de wat minder leuke... dus het is altijd wel eh ja prettig.

Persoonlijkheidsmodulatie wijdden veel respondenten dan ook aan het feit dat ze in die betreffende situatie waren en daarom aan een bepaalde rol voldeden (Dervin, 2012). Het zou echter eveneens mogelijk kunnen zijn dat tweetaligen bepaalde woorden op een andere manier interpreteren door de omgeving waarin zij zich bevinden (Danzinger & Ward, 2009). Zo beschrijft PA in fragment 7 bijvoorbeeld het fenomeen ‘iets drinken’ als een gezellige bezigheid in Spanje en als haast iets betuttelends in Nederland. Deze verschillende connotaties met een taal worden wel weergegeven door PA, maar door SH ook weer afgedaan aan de omstandigheid van de situatie, namelijk het op vakantie zijn (zie fragment 7).

Fragment 7: F1b [00:38]

PA: Nou misschien wel gewoon [spreekt uitbundig] “venga, vamos a tomar una copa” [kom, we gaan een drankje doen] in plaats van, in het Nederlands is het toch gewoon van [spreekt langdradig] een kopje koffie en een koekje en...

SH: In Spanje ga je wel eerder dingen doen maar dat komt meer omdat ik dan ook op vakantie ben.

Respondenten geven kortom aan dat taalgebruik en gedrag veel te maken heeft met hun instelling en activiteiten op de betreffende locatie. Eveneens herkennen de respondenten dat de taal hierdoor verbonden is met een bepaalde houding, en daarom ook op een andere locatie geassocieerd kan worden met het gedrag dat ze normaliter op de oorspronkelijke locatie ertonen.

5.3.2 | GROEPSGEBONDENHEID

De Spaanse of Nederlandse taal wordt door het grootste deel van de respondenten gesproken in bepaalde groepen, zoals AA aangeeft in fragment 9. Respondenten gaven aan vooral met hun familie en enkele Spaanstalige vrienden Spaans te spreken. Drie respondenten gaven aan het Spaans ook incidenteel op werk te gebruiken.

Fragment 8: I3 [00:38]

AA: [...] met vriendinnen die Spaans zijn en Nederlands zijn switchen we eigenlijk. Maar niet dat we bepaalde woorden switchen maar eigenlijk zijn het meer, of we besluiten om voor het Spaans te gaan, of we gaan voor het Nederlands. Maar het komt weinig keren voor dat je daar tussenin gaat switchen eigenlijk.

De taalkeuze binnen deze groepen bleek echter niet altijd consistent: de respondenten gaven aan zo nu en dan te switchen, bijvoorbeeld als er Nederlandse personen bij hun Spaanse familie aanwezig waren.

Respondenten merkten op dat ze zich anders gedroegen afhankelijk van de groep waar ze bij waren, en daarmee ook de taal anders inzetten. SH geeft in fragment 9 aan meer details te vertellen als ze bij de Spaanse kant van haar familie is.

Fragment 9: F1b [02:51]

SH: Nee ik ben ook wel heel anders bij mijn familie in Nederland dan bij die in Spanje. Want ik laat maar zeggen die in Spanje die zie ik niet zo vaak en dan ben ik heel open en dan die in Nederland die zie ik eigenlijk ook niet zo vaak omdat ik nu verhuisd ben maar daar ben ik, ik ben daar gewoon heel anders mee, ik ben daar niet zo open mee. [dat gaat met name over school] Dat is gewoon heel heel normaal, heel statisch inderdaad. Terwijl in Spanje dan nou als oma wat vraagt nou dan krijg ze gelijk mijn hele levensverhaal te horen. Dat is heel anders. Maar dat ligt echt gewoon ja aan de cultuur.

Bovenstaand fragment toont aan dat de groep waarin de respondenten zich bevinden grote invloed heeft op de manier waarop respondenten dingen vertellen of doen. In het bovenstaande fragment zijn de Spaanse en Nederlandse familie van SH weliswaar gebonden aan bepaalde locaties (Spanje of Nederland), maar dit hoeft niet altijd zo te zijn. De invloed van de groep blijkt met name uit fragment 10, waar CA zich bij aanwezigheid van een Spaanse groep op een Nederlandse locatie toch opstelt naar de verwachting van deze Spaanse groep. Zo benoemt CA de verschillende verwachtingen die groepen kunnen hebben waarvan afhangt of ze wel of geen hapjes aanbiedt aan visite, al is het in hetzelfde huis in Nederland.

Fragment 10: I7 [--:--] *gegevens van interview 7 volgen

CA: Hm ja ik weet het niet. Ik denk dat het ook veel cultuur is hoor. Het is denk ik echt veel cultuur en dat je dat dan aan een taal bindt dat zou kunnen [...] Je gaat ook je gedragen naar de verwachting van iemand. [...] Als iemand voor mijn ouders komt en dat zijn Nederlandse vrienden, die verwachten een bepaald gedrag bij mij. En dat is hetzelfde als er Spaansen komen. Maar dan gaan er ook andere dingen een rol spelen, bijvoorbeeld hoe lang ken je ze, van kleins af aan ja dan ga je niet opeens hapjes doen of iets dergelijks maar als mensen nieuw zijn bijvoorbeeld de Spanjaarden, dan juist weer wel.

In beide fragmenten geven de respondenten aan dat de persoonlijkheidsmodulatie die zij ervaren afhankelijk is van cultuur. In fragment 10 noemt CA al kort dat het mogelijk is dat de taal gebonden is aan de cultuur van een groep, wat in lijn ligt met Fishman en Garcia (2010) die stellen dat deze onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Respondenten gaven bovendien aan dat het gevoel dat ze bij een taal hebben erg afhankelijk was van de ervaringen die ze hadden met hoe die taal gebruikt werd in een bepaalde groep. Dit komt overeen met de ervaring van IS, die vertelt nu voornamelijk Spaans te spreken met haar Spaanse familie, maar hoopt in de toekomst andere connotaties bij de taal te vormen doordat ze “nu zelf de [Spaanse] cursus hier [in Nederland] doe en omdat ik zelf naar Valencia ga” waardoor ze verwacht dat “het ook wel weer een beetje meer los [zal] worden daar van die familie” (F2 [34:15]). Op deze manier hoopt ze de Spaanse taal los te gaan zien van de familiere setting en zich wat meer als een Spaanse jongere te kunnen gaan gedragen in plaats van slechts de woorden te gebruiken die ze uit haar familierol kent.

De sociale invloed van groepen blijkt dus sterk samen te hangen met verandering in gedrag en taalgebruik. De respondenten geven aan dat de invloed van deze sociale omgeving zelfs sterker is dan die van locatie, daar een groep zelfs bij verandering van locatie nog dezelfde invloed kan hebben op taal en gedrag.

5.3.2 | PERSOONSGEBONDENHEID

Respondenten gaven aan meestal slechts één vaste taal per persoon te gebruiken. Slechts een paar respondenten wisselden erg makkelijk van taal en hadden hier ook geen ongemakkelijk gevoel bij. De rest van de respondenten gaf aan doorgaans liever één vaste taal met zijn broers en/of zussen te spreken, met nu en dan een sporadische wisseling. In fragment 11 bespreekt een aantal respondenten dat het lastig is om een andere taal te spreken met je broer of zus dan je gewend bent.

Fragment 11: F1 [08:07]

AL: Maar je merkt het wel bijvoorbeeld als je in Spanje bent dan denk je van we gaan Nederlands praten want dan verstaat niemand ons weetje [lacht] maarja je bent gewoon heel erg gewend om Nederlands met hem te praten.

SH: [aan PA] Vind je het met je zusje raar?

PA: Ja. Ja raar... echt raar.

SH: Mijn opa wordt dan echt boos van 'spreek Spaans!'. Maar wij zijn dat niet gewend.

PA: Ja.

SH: Maarja je kan niet in het Spaans tegen je zusje gaan doen dat is gewoon raar dat kan ik niet.

Het is zelfs zo dat het spreken van een andere taal met de persoon zelfs hele andere gevoelens jegens die persoon oproept, omdat het een andere relatie weerspiegelt dan de respondent in kwestie, TE, gewend is. In fragment 12 beschrijft zij hoe raar het voor haar voelt als haar Spaanse moeder – die wel het Nederlands beheerst – Nederlands tegen haar spreekt:

Fragment 12: I5 [32:45]

TE: Dan hoor ik mezelf tegen mijn moeder zeggen: waarom praat je Nederlands? Ik vind het heel raar als zij Nederlands tegen me praat. Ik kan haar dan wel serieus nemen maar ik vind dat heel onwennig, heel raar. Want ik zie haar altijd Nederlands praten tegen onbekenden mensen die ze niet heel goed kent want haar goede vriendinnen zijn Spaans.. en ik heb het gevoel alsof ze tegen een vreemde aan het praten is als ze [Nederlands tegen mij praat].

Nog vier andere respondenten gaven aan ditzelfde gevoel te hebben van 'nep' of 'raar' doen tegen hun familielid of vriend. Dit is in lijn met de bevindingen van Dewaele en Nakano (2013), die vonden dat sprekers zich authentieker voelen in hun eerst verworven taal: dat zou in het kader van dit onderzoek ook geïnterpreteerd kunnen worden als de eerst gesproken taal met de persoon in kwestie.

Respondenten die de talen afwisselend in diverse situaties gebruikten zowel in Spanje als in Nederland, bijvoorbeeld op werk of met tweetalige familieleden, hadden dit gevoel minder. Voor sommigen blijft het echter verwarrend als situaties, groepen en personen door elkaar gaan lopen. IS vertelt in fragment 13 hoe haar ideeën van de begrippen 'Nederland', 'les', 'docent' en 'Spaans' door elkaar lopen. Ze geeft

goed weer dat een aantal concepten, zoals 'les' en 'docent' een typisch Nederlandse connotatie hebben en haar daarom 'Nederlands' zouden doen gedragen (door op tijd te komen) terwijl andere woorden, bijvoorbeeld het woord 'Spaans' haar 'Spaans' zouden doen gedragen (door iets te laat te komen). Wanneer deze concepten met elkaar vermengen 'de Spaanse docent' raakt zij in verwarring, zeker vanwege de institutionele setting in Nederland. Blijkbaar is het normaliter eenvoudig voor haar om te schakelen tussen verschillende culturele waarden, maar zitten er te veel tegenstrijdige connotaties aan deze specifieke persoon en haar functie.

Fragment 13: F2 [35:40]

IS: Ik maar ik vind het nu ook met die cursus die ik nu doe bij [taalinstituut] Cervantes dat is dus een Spaanse docent maar het is wel in Nederland. En nouja goed ik ben er wel altijd rond half zeven maar soms dus iets later en ik weet dus nooit zo goed, nouja ik ben dan ook weer niet van plan om een kwartier later te komen want het is nu eenmaal les maar ik weet nooit zo goed of het dan heel erg gevonden wordt omdat ik een beetje te laat ben of omdat zij Spaans is dat zij dan denkt nouja goed.

Vergelijkbaar met een locatie of groep geven respondenten kortom een bepaald persoon sterk te verbinden aan een bepaalde taal en bepaald gedrag. Anders dan bij locaties en groepen, waarbinnen in principe niet van taal gewisseld wordt, hebben respondenten bij bepaalde tweetalige personen de keuze om te wisselen van taal. Dit gebeurt echter zelden, omdat dit een ongemakkelijk gevoel bij een merendeel van de respondenten veroorzaakt. Waar tweetaligen normaliter deze contexten makkelijk van elkaar kunnen scheiden, voelt het 'raar' en 'onecht' als deze door elkaar gaan lopen.

5.4 | TAAL

Zoals eerder besproken is taal erg sterk verbonden met context en cultuur. Vaak is die verbinding zelfs zo sterk dat alleen al het spreken van een taal bepaalde culturele associaties oproept, waardoor de spreker zich gaat gedragen naar de bijbehorende culturele normen (o.a. Pavlenko, 2002). Omdat dit een zeer onbewust proces is, is de respondenten vooral gevraagd naar de verschillende onderwerpen waarbij zij van taal wisselen en het gevoel dat zij hebben bij het wisselen van een taal. Respondenten gaven aan dat een bepaalde taal sterk verbonden was aan een onderwerp en dat bepaald gedrag gebonden was aan een specifieke taal.

5.4.1 | ONDERWERP

Wanneer gevraagd werd naar personen met wie respondenten beide talen konden spreken, zoals bijvoorbeeld familie maar ook tweetalige vrienden, bleek dat respondenten regelmatig wisselden van taal, vaak afhankelijk van het onderwerp. Dit komt overeen met de 'connotative interference', besproken door Agar (1991). Dit beschrijft hoe mensen verschillende associaties hebben bij eenzelfde stimulus in verschillende talen. Wanneer een respondent altijd gewend is om over werk te praten in het Nederlands, en nu opeens het woord *trabajo* [werk] in het Spaans hoort, zal dat minder vertrouwd voelen omdat de Spaanse taal voor zijn gevoel minder bij het onderwerp werk past. Andersom zijn er onderwerpen die wel met Spaanse familie worden besproken, en die daarom wel associaties in het Spaans oproepen. Vandaar dat er in dit geval gewisseld kan worden, zoals HE en CA in fragment 14a, 14b en 14c beschrijven.

Fragment 14a: F1 [35:40]

HE: Maar met mijn moeder spreek ik altijd Spaans, met mijn broer dat is een mix afhankelijk van het onderwerp. Of soms ook gewoon door elkaar. Als ik bijvoorbeeld een woord niet ken, of in ieder geval even niet opkom, dan Nederlands.

Onderzoeker: En je zegt afhankelijk van het onderwerp, wat voor onderwerpen dan?

HE: Oeh eh.. liefde liefde...

[iedereen lacht]

HE: Welk onderwerp. Als het meer gaat over werk enzo dan is het Nederlands en ja familie... dat is in het Spaans.

Fragment 14b: I7 [--:--]

CA: Ik merk dat ik veel familiäre dingen [...] koppel aan Spaanse dingen [...] Het moeten echt onderwerpen zijn die ik allemaal bespreek met m'n familie zoals je had [in de taaloefening] notas [cijfers] [...]. Dat soort dingen kan ik dan wel koppelen omdat m'n familie en m'n oma enzo natuurlijk vraagt hoe het gaat met m'n studie en dat soort dingen dus dan heb ik het daar over, maar echt in professionele context heb ik veel meer met het Nederlands, dan het Spaans.

Fragment 14c: I7 [--:--]

CA: Ik geloof dat ik [tijdens de taaloefening bij] wederkerigheid in het Nederlands iets anders heb dan in het Spaans, ik geloof dat ik in het Spaans gewoon de vertaling op heb geschreven. Ik heb daar weinig gevoel mee zegmaar in het Spaans, dus dan switch ik. [...] Dat je dat gevoel dat je dan automatisch switcht naar de andere taal. [...]

In bovenstaande fragmenten geven HE en CA aan dat een bepaalde taal soms beter past bij het onderwerp. CA licht toe dat dit komt doordat zij deze onderwerpen vaker bespreekt in deze taal, en dat ze de talen daarom koppelt aan een bepaalde talige context die doorgaans aan dat onderwerp gelinkt is. Respondenten geven echter eveneens aan dat het wisselen van de taal te maken heeft met hun beschikbare vocabulaire omtrent een onderwerp, zoals HE en CA bovenstaand ook al kort aanhaalden. Bepaalde onderwerpen worden in een taal minder besproken waardoor de bijbehorende woorden in die taal vreemd voelen of simpelweg onbekend zijn. Dit is in lijn met het linguïstisch relativisme, dat stelt dat het lastiger is om bepaalde fenomenen te herkennen als je er de woorden niet voor hebt (Pilling & Davies, 2004). Echter, zelfs als de woordenschat omtrent het onderwerp in beide talen toereikend is, vertellen respondenten dat een bepaalde taal soms toch beter bij een onderwerp past dan de andere. Dit gebeurt bijvoorbeeld tijdens een discussie of als respondenten boos worden. Dit is tegenstrijdig met het uitwisselbaar gebruiken van culturele vertalingen, zoals Panayiotou (2004) onder Grieks-Engelse tweetaligen vond: het juiste gevoel wordt blijkbaar toch niet goed weergegeven, zelfs al zijn de respondenten zich bewust van het bestaan van equivalenten vertalingen. SH legt uit in fragment 18:

Fragment 15: F1 [10:25]

SH: Ja of als we boos zijn dat allemaal in het Spaans of als ik moet [...] ofzo dan komt er bij mij ook eerder een Spaans woord uit dan eh... Ja. [...] Godverdomme ligt me niet zo denk ik.

Dit wisselen van talen aan de hand van gevoel zou verklaard kunnen worden doordat concepten rondom

emoties variëren tussen de talen. Concepten van tweetaligen kunnen daarom verschillen van die van eentalige sprekers (Pavlenko, 2008: 147). Met name wanneer de onderwerpen in andere contexten (Ji et al., 2004) of in bepaalde volgorde (Dewaele & Nakano, 2013) zijn voorgekomen in het leven van een respondent: een bepaalde taal kan heftigere emoties oproepen omdat het in de vroege jeugd of door belangrijke personen voor emotioneel beladen onderwerpen werd gebruikt, zoals bijvoorbeeld bestraft worden door of affectie krijgen van ouders (Dewaele, 2008). Dit kan veroorzaken dat de taal niet bij het specifieke onderwerp aansluit en er daarom wordt gewisseld.

Niet alleen voelt het uiten van emoties anders in het Spaans of in het Nederlands, ook kunnen emoties in een andere taal anders worden begrepen (Dewaele, 2008). Respondenten realiseren zich, soms achteraf, dat ze anders overkomen dan ze zouden willen doordat de woorden die ze gebruiken hun emotie anders uitdrukken dan ze denken. Zo beschrijft CR, die pas in zijn vroege tienerjaren naar Nederland is verhuisd en zijn Nederlands toen bijgespijkerd heeft in een kroeg, hoe een misverstand ontstond door een woord dat voor hem een andere connotatie had. Het woord “kut” dat hij gebruikte om zijn gevoel uit te drukken had een minder zware lading in de kroeg waar hij het geleerd had dan tijdens een gesprek met een leraar, wat hem een bezoek aan de rector kostte (F2 [08:27]). IS reageerde op CR's verhaal door te vertellen dat ze soms niet zo vlot overkwam als ze wilde, doordat ze in het Spaans voornamelijk familiale onderwerpen had besproken en hierdoor een bepaald vocabulaire mist: *“[Ik gebruik in het Spaans] ook weer niet superzakelijke of superformele taal maar ook weer niet wat nu hippe woorden zijn zoals hier [...] Dat heb ik niet meegekregen.”* Het gevolg is dat, door de context waarin ze de taal geleerd hebben, de respondenten niet de persoonlijkheid kunnen neerzetten die ze eigenlijk zouden willen en daarom wellicht anders overkomen in een taal.

Al met al geven respondenten aan dat sommige onderwerpen minder vertrouwd voelen in het Spaans of Nederlands, waardoor ze wisselen naar de andere taal als dit mogelijk is. Mogelijk speelt een gebrek aan vocabulaire hier een rol omdat bepaalde onderwerpen vaak in een bepaalde taal gesproken worden en het vocabulaire omtrent het onderwerp slechts in deze taal ontwikkelt. Emotioneel beladen onderwerpen blijken echter vaak dermate sterk verbonden aan bepaalde taal dat, al hebben de respondenten vergelijkbaar vocabulaire tot hun beschikking, vergelijkbare woorden in een andere taal niet goed de lading dekken. Hierdoor kunnen een enkele keer misverstanden ontstaan doordat respondenten de emotionele lading van een woord niet goed inschatten en hierdoor anders overkomen op hun omgeving dan ze hadden gewild.

5.4.2 | GEVOEL

Vrijwel alle respondenten geven aan bij het Spaans en het Nederlands een ander gevoel te hebben. In lijn met de vorige paragraaf vertelt de helft van de respondenten dat sommige onderwerpen of situaties beter in de ene taal besproken kunnen worden dan in de andere vanwege ‘het gevoel’. AA geeft in fragment 16 weer hoe de talen voor haar gevoel verschillen.

Fragment 16: I3 [29:20]

AA: *[De Spaanse taal] heeft een andere connotatie. [...] Ja warmer, huiselijker [...] meer familiair denk ik. [...] Ja ik vind toch die Spaanse taal vind ik wat warmer en meer gevoel kan je er in kwijt. En ja ik denk vooral dichterbij ofzo. Het Nederlands vind ik wat afstandelijker. Wat kouder wat*

killer... Ja ik denk dat.

Zoals AA uitlegt kunnen respondenten niet alleen andere gevoelens in de taal kwijt, maar maakt de taal ook andere emoties los als deze gesproken wordt. Dit heeft als gevolg dat uitingen in een andere taal vaak anders worden opgevat. Dit kan te maken hebben met het onlosmakelijk verbonden zijn met culturele waarden en gedragingen (Fishman & Garcia, 2010), waardoor bepaalde handelingen in het Spaans wel kunnen die in het Nederlands niet kunnen en vice versa. Tweetaligen kunnen deze verschillende culturele contexten goed onderscheiden (Nortier, 2009). Zo bespreekt CR dat hij bij boosheid met zijn moeder vaak overgaat van het Nederlands naar het Spaans, omdat hij zichzelf zo “*net iets vuriger kan uitdrukken*”, waarna RI aanvult dat het Spaans in deze situatie “*gewoon makkelijker is*” (F2 [19:04]). Bovendien bespreken PA en AL in fragment 17 hoe boos worden in het Spaans iets anders betekent dan boos worden in het Nederlands.

Fragment 17: F1 [37:45]

PA: In het Spaans mag je best wel boos worden hoef je helemaal niet zo persoonlijk op te vatten.

AL: Nee.

PA: Weet je wel het gaat gewoon een beetje harder en dat kan gewoon. Ik denk als je dat in het Nederlands doet dan komt het veel harder over ook als je zo hard dingen zou zeggen. [...] als ik af en toe m'n moeder tekeer zie gaan tegen m'n zusje of tegen mij weet je dat je denkt ja als ik een Nederlandse moeder zo tekeer zou zie horen gaan.. in het Nederlands zou dat toch heel anders overkomen.[...] In het Spaans hoort dat er gewoon bij.

Niet alleen hebben dit soort inhoudelijke elementen een andere betekenis in een andere taal, ook noemen respondenten bepaalde prosodische en non-verbale kenmerken van een taal die hen anders doen overkomen. Zo legt KY uit dat het Spaans “*lekkerder ratelt*” en dat ze het liever gebruikt dan het Nederlands als ze “*heel veel dingen wil zeggen in hele korte tijd*” (F6 [26:02]) en SH vertelt dat zij meer handgebaren gebruikt om iets uit te leggen als ze Spaans spreekt (F1 [35:20]). Daarnaast bespreekt RI in fragment 18 de verandering in volume.

Fragment 18: F2 [16:00]

RI: Ja ik word liever niet in het Spaans boos want dan komt er sowieso meer volume.

Onderzoeker: O ja?

IS: Ja dat is wel echt zo.

RI: [...] Maar als ik boos word dan rem ik mezelf om het niet in het Spaans te doen. En het is makkelijker om het in het Spaans te doen maar dan komt er meer kracht en meer volume. Dat is omdat er ook veel meer volume in het Spaans zit. [...] Spaans is nou eenmaal een luidruchtigere taal dan Nederlands.

De veranderingen die de respondenten ervaren komen overeen met de ervaringen van de schrijvers uit het onderzoek van Kellman (2000), die aangaven hun autobiografische verhaal niet hetzelfde te kunnen vertellen in hun beide moedertalen. Zo beschrijven respondenten eveneens dat zij eenzelfde verhaal op een andere manier zouden vertellen wanneer zij dat in een andere taal doen, in lijn met de bevindingen van Koven (2007). Toch noemen bijna alle respondenten, op één na, dat zij zichzelf niet drastisch vinden veranderen wanneer zij een andere taal spreken. Hierbij vertellen vijf respondenten ook dat ze er nog

niet vaak op die manier over nagedacht hebben, wat het onbewuste deel van het proces bevestigt. Antwoorden van respondenten op de vraag of zij zich een ander persoon voelen variëren van een strikte “nee” tot “nu je het zo zegt...”. Dit verschil zou te maken kunnen hebben met eventuele verschillende karaktereigenschappen van de respondenten, die er voor zorgen dat zij de persoonlijkheidsmodulatie in meer of minder mate ervaren (Ozanska-Ponikwia, 2012). Over de karaktereigenschappen van de respondenten is echter geen data beschikbaar, en dus is dit slechts speculatie. De enige wisseling in gedrag die men unaniem noemde was het onzekerder worden wanneer de taal echt van belang was om bijvoorbeeld sterk over te komen in een discussie. TE beschrijft in fragment 19 hoe ze daardoor niet alleen haar beurtname aanpast, maar zelfs haar besproken onderwerpen en woordgebruik.

Fragment 19: I5 [30:33]

TE: Ik denk wel dus meer over mijn woorden, en ik heb wel een accent dus ik heb bijvoorbeeld, dat heeft PA [broer] dan weer helemaal niet, maar ik heb de 'r' die krijg ik er niet in, dat zit gewoon niet in mij [...] soms ben ik daar dan bewust mee en soms dan probeer ik andere woorden te gebruiken zodat ik die 'r' niet zo duidelijk hoeft te spreken. En het voelt wel anders bijvoorbeeld in een discussie merk ik dat ik mezelf niet zo goed red. Bijvoorbeeld dat ik soms denk o ik zou dit in het Nederlands willen zeggen want daar zou ik veel beter uit kunnen komen. [...] Dat kan heel frustrerend zijn.

Enkele respondenten komen later in het interview terug op de persoonlijkheidsmodulatie en noemen toch verschillen. Dit komt echter maar drie keer voor en geen van de respondenten kan precies een vinger op de oorzaak leggen. Zo merkt CA op dat zij “als Spaanse vrouw toch meer de gastvrouwrol op je neemt dan dat je dat in het Nederlands doet.” Echter, ze weet niet zeker of dat “aan mij ligt of dat dat dan cultuur is.” (I7 [--:--]). Vergelijkbaar verbindt SI de twee verschillende kanten van haar persoonlijkheid aan de verschillende talen: “Van het Nederlands krijg ik dan zegmaar meer het nuchter kijken naar de wereld, naar problemen en dat soort dingen. En van de Spaanse is het meer het gepassioneerde.”, al geeft zij aan dat deze in het dagelijks leven vloeiend in elkaar overlopen (I4 [25:21]). Tot slot noemt RI zijn “wollige” schrijfstijl die hij van zowel het Spaans als zijn rechtenstudie heeft overgehouden, en die niet goed combineert met het “korte en directe” Nederlands dat hij op zijn werk moet gebruiken waarin hij vaak “formeler” is (F2 [45:29]).

Het lijkt er dus op dat er wel enigszins verschil is, maar dat dit niet sterk wordt ervaren door de respondenten zelf. Dit kan komen doordat de respondenten allemaal *compound* tweetaligen zijn en dus de contexten makkelijker aan elkaar kunnen verbinden zonder veel verschil te ervaren (Ji et al., 2004). Echter, opvallend is dat zij wel vrijwel allemaal een ander gevoel bij de taal krijgen, en aangeven de mix van beide culturen te ervaren. Bovendien is interessant dat sommige respondenten wel degelijk verschil merken bij andere tweetaligen wanneer deze ter sprake komen. Zo vindt TE in fragment 20 haar moeder anders overkomen wanneer zij in het Nederlands praat:

Fragment 20: I5 [33:15]

TE: Ja! Ik vind haar [mijn Spaanse moeder] wat serieuzer overkomen als ze in het Nederlands praat. Wat minder warm, zegmaar.

Onderzoeker: En hoe zit dat bij jou zelf?

TE: [...] Van mezelf kan ik dat niet zo goed zeggen, ik vind mezelf niet anders. Ofzo. Misschien iets

onzekerder als ik Spaans praat.

Een ander voorbeeld van observatie door derden komt wanneer KY haar zus NA onderbreekt en verbetert wanneer NA zegt haar boosheid altijd te uiten in het Nederlands. Na de onderbreking van haar zus erkent NA: *“Okee als ik zelf boos ben dan scheld ik wel in het Spaans.”* (F6 [22:40]). Zowel TE als NA zien van zichzelf deze verandering niet, al stelt NA haar verhaal bij na de onderbreking van haar zus. TE geeft echter aan, zelfs na vergelijking met haar moeder, dit *“over zichzelf niet zo goed te kunnen zeggen”*. Dit impliceert dat zelfreflectie op dit gebied niet altijd even betrouwbaar is, omdat de omgeving wellicht eerder verschil ervaart dan de spreker zelf (Koven, 2007).

Kortom, vrijwel alle respondenten geven aan dat het Spaans en het Nederlands anders voelen: respondenten kunnen zowel andere emoties kwijt in een taal als dat ze emoties en uitdrukkingen verschillend interpreteren in een taal. Ook merken de respondenten op dat ze verschillende prosodische en non-verbale kenmerken vertonen bij het spreken van Spaans of Nederlands. Zelf vinden ze echter niet dat ze drastisch veranderen bij het wisselen van taal, al noemen enkelen wel een schijnbare persoonlijkheidsmodulatie wanneer ze over andere tweetaligen in hun omgeving spreken, wat doet vermoeden dat persoonlijkheidsmodulatie bij anderen beter te herkennen is.

6 | CONCLUSIE

In dit onderzoek is de persoonlijkheidsmodulatie van Spaans-Nederlandse *compound* tweetaligen aan de hand van het spreken van Spaans of Nederlands onderzocht. In dit hoofdstuk zal eerst antwoord gegeven worden op de verschillende deelvragen, waarna de onderzoeksvraag beantwoord wordt.

Deelvraag één was geformuleerd omtrent identificatie met taal en nationaliteit. Respondenten gaven aan zich als volledig tweetalig te classificeren, en zich met beide of juist geen van beide nationaliteiten te identificeren. Dit zorgde echter niet voor disbalans in hun identiteit, al liepen de respondenten nu en dan wel tegen een negatieve houding jegens hun dubbele culturele identiteit aan in het sociale discours. Dit discours is onderzocht in de tweede deelvraag en bleek doorgaans positief, al ervoeren de respondenten regelmatig tegenstrijdige stimulans om één van beide talen te leren. Desondanks hebben zij geen negativiteit van deze tweestrijd ervaren en zien zij vooral de positieve kant van hun meervoudige identiteit en tweetaligheid.

De derde deelvraag betrof persoonsmodulatie afhankelijk van drie verschillende groepen, namelijk specifieke locaties, sociale groepen of individuele personen. Respondenten noemden grote verschillen in gedraging tussen de familiale setting van het Spaans versus de formele setting van het Nederlands. Zij schreven veel persoonlijkheidsmodulatie echter toe aan de betreffende locaties waar zij zich bevonden, of een bepaalde rol die zij bij een groep of persoon gewend waren te vervullen – bijvoorbeeld de rol van intelligente zakenman op het werk in Nederland en van kletsgrage vakantieganger bij familie in Spanje. Dit is in lijn met de theorie over culturatie en meervoudige identificatie van Dervin (2012). Wanneer respondenten een andere taal moesten spreken met een persoon dan ze gewend waren gaf dit een ongemakkelijk gevoel

Bij de vierde deelvraag betreffende persoonlijkheidsmodulatie bij wisseling van taal onderscheidde de respondenten de thema's onderwerp en gevoel. Volgens de respondenten was taal vaak gekoppeld aan specifieke onderwerpen, waardoor per onderwerp gewisseld wordt van taal mits de taalvaardigheid van de gesprekspartner dit toestaat. Dit had te maken met het 'beter vinden passen' van de taal bij sommige emotioneel beladen onderwerpen, zoals Spaans bij boos zijn, maar ook met een beperkt beschikt vocabulaire over het onderwerp in een bepaalde taal, zoals werkgerelateerde zaken die doorgaans niet in het Spaans besproken werden of familiegerelateerde zaken die juist voornamelijk in het Spaans gesproken werden. Niet alleen voelt het uiten van emoties hierdoor anders in een andere taal, ook kunnen emoties en uitdrukkingen anders worden begrepen waardoor respondenten een enkele keer, soms pas achteraf, realiseren dat ze anders overkwamen dan ze hadden gewild. Op het gebied van gevoel geven enkele respondenten aan dat de talen inderdaad anders 'voelen', en dat zij andere prosodische en non-verbale kenmerken vertonen bij het wisselen van een taal. Toch ervaren zij niet bewust persoonlijkheidsmodulatie. Dit kan te maken hebben met talige contexten die bij hen als *compound* tweetaligen van jongs af aan in elkaar overlopen, waardoor respondenten de verschillende contexten en hun bijbehorende normen, waarden en gedrag met elkaar vermengen (Ji et al., 2010; Hull, 1996). Het is mogelijk dat hierdoor geen scherp contrast bestaat tussen de persoonlijkheden die door de respondenten met het Spaans of het Nederlands geassocieerd worden. Eveneens kan een verklaring voor het niet ervaren van persoonlijkheidsmodulatie liggen in het wel of niet hebben van bepaalde karaktereigenschappen die personen opmerkzamer maken voor persoonlijkheidsmodulatie (Ozanska-

Ponikwia, 2012) of simpelweg met het feit dat persoonlijkheidsmodulatie vaak een onbewust proces is (Pavlenko, 2006) waarvan de respondenten aangeven er nog niet vaak bij stil te hebben gestaan. Hoe dan ook is het opvallend te noemen dat enkele respondenten de persoonlijkheidsmodulatie bij andere tweetaligen wel opmerken, hetgeen het onbewuste karakter van het fenomeen versterkt. Hierop wordt in de discussie verder ingegaan.

Bovenstaande bevindingen, in combinatie met het verschillende gevoel en de veranderende prosodische en non-verbale kenmerken versterken het vermoeden dat persoonlijkheidsmodulatie bij de respondenten wel degelijk aanwezig is, maar respondenten deze niet als zodanig ervaren, hetgeen de hoofdvraag van het onderzoek beantwoordt: *“In hoeverre ervaren Spaans-Nederlandse tweetaligen persoonlijkheidsmodulatie bij het spreken van Spaans of Nederlands en welke factoren (identificatie, discours, context en taal) hangen met deze persoonlijkheidsmodulatie samen?”*. De oorzaak van deze persoonlijkheidsmodulatie durven de respondenten dan ook niet specifiek aan het spreken van een taal toe te schrijven, omdat taal en cultuur dermate sterk met elkaar verbonden zijn dat ze haast niet te onderscheiden zijn. Tegelijkertijd is dit nu juist de reden dat persoonlijkheidsmodulatie waarschijnlijk plaatsvindt: cultuur en context zijn dermate sterk verweven met de taal dat tweetaligen niet anders kunnen dan een stukje cultuur in hun spraak mee te nemen. Zo biedt het feit dat zij ondanks deze tweeledige of zelfs afwezige identificatie met beide culturen, een tegenstrijdig discours en nu en dan onzekerheid in het spreken van de talen, toch aangeven slechts voordelen te hebben ondervonden van hun meertaligheid, goede uitgangspunten voor opname, stimulans of ten minste een positief discours rondom tweetaligheid in de Nederlandse maatschappij.

7 | DISCUSSIE

Hoewel de gevonden resultaten een duidelijke indicatie geven dat er persoonlijkheidsmodulatie plaatsvindt wanneer de respondenten wisselen van talen, is deze aanwezigheid nog niet definitief uit de data naar voren gekomen. Zoals eerder aangegeven zou dit veroorzaakt kunnen worden door verschillende karaktereigenschappen van de respondenten waardoor zij wel of niet persoonlijkheidsmodulatie opmerken (Ozanska-Ponikwia, 2012). Hierover is uit de huidige data niets af te leiden. Vervolgonderzoek naar karaktereigenschappen is daarom aan te raden.

Een andere verklaring is het onbewuste karakter van de persoonlijkheidsmodulatie. In vervolgonderzoek kan dit wellicht worden ondervangen door dezelfde groep respondenten vaker met het onderwerp in aanraking te laten komen, eventueel door hen vooraf te informeren en een intakegesprek te houden. Uit de interviews blijkt dat respondenten gaandeweg de dataverzameling nadenken over hun ervaring met taalvaardigheid en persoonlijkheidsmodulatie, terwijl ze dit eerder nog niet zo bewust hebben gedaan. Dit maakt hen alerter voor momenten waarop persoonlijkheidsmodulatie voorkomt, echter is dit voor een interview met een dergelijk korte tijdsspanne vaak te laat: slechts een tweetal respondenten kwam tegen het eind van het interview nog terug op het onderwerp met nieuwe informatie terwijl een handvol respondenten aangaf tijdens het interview na te zijn gaan denken over persoonlijkheidsmodulatie. Terugkerende interviews zouden de respondenten meer tijd geven en daarmee een groot verschil kunnen maken. Tevens kan respondenten gevraagd worden om bij hun omgeving te informeren of zij vinden dat er persoonlijkheidsmodulatie bij de betreffende respondent plaatsvindt, hetgeen eveneens tijd vereist. Een derde mogelijkheid is om in de toekomst direct onderzoek uit te voeren bij de omgeving naar de observatie van persoonlijkheidsmodulatie van een betreffend persoon. In de huidige onderzochte groep waren enkele respondenten aanwezig met een sterke persoonlijke band – broer/zus, zus/zus en een echtpaar – waaruit enkele interessante opmerkingen over elkaars tweetaligheid naar voren kwamen. Deze wederzijdse observatie is echter in het huidige onderzoek te weinig uitgediept. Idealiter zou vervolgonderzoek een representatief deel van een eveneens tweetalige omgeving per respondent beslaan, zodat bevestigd kan worden hoe deze persoon in beide talen handelt. Tevens zouden observaties door onbekenden van de respondent in kwestie kunnen worden uitgevoerd, om het meespelen van een onderliggende relatie zoveel mogelijk uit te sluiten.

Een andere beperking van het onderzoek is de selecte groep respondenten. Naast het relatief kleine aantal respondenten is de groep niet zeer divers qua opleiding: het merendeel (87%) is hoogopgeleid. Bovendien is niet gecontroleerd voor de opleidingsachtergrond van respondenten: communicatiestudenten zouden mogelijk vooraf beter geïnformeerd kunnen zijn over het onderwerp dan respondenten met een andere achtergrond, waardoor onevenredigheden tussen de respondenten ontstaan.

Het semi-gestructureerde karakter van de gebruikte methoden –focusgroepen en diepte-interviews – zorgde voor een creatieve manier van interviewen waardoor veel verschillende informatie is verkregen. Doordat er echter geen vaste lijst is afgewerkt kan het zijn dat sommige respondenten zich niet hoefden of konden uitlaten over bepaalde onderwerpen: zeker in een focusgroep kan het zijn dat een volgend onderwerp al aangesneden was voordat iedereen iets toegevoegd heeft. Deze tekortkoming

weegt echter niet op tegen de grote verscheidenheid aan informatie omtrent het onderwerp die een semi-gestructureerd interview genereert. De combinatie van methoden – focusgroepen en diepte-interviews – draagt bovendien bij aan de betrouwbaarheid van de bevindingen. Echter, het beperkte aantal dataverzamelmomenten, te weten drie focusgroepen en vier diepte-interviews, kan in de toekomst uitgebreid worden voor een hogere betrouwbaarheid van het onderzoek.

Tot slot: de koppeling aan de literatuur kan enigszins vertekend zijn, daar veel wetenschappelijk onderzoek *coordinate* tweetaligen betreft in plaats van *compound* tweetaligen. Uit onderzoek van Jil et al. (2010) bleek echter al dat *coordinate* tweetaligen vaker meer persoonlijkheidsmodulatie vertonen bij het wisselen van taal dan *compound* tweetaligen omdat *coordinate* tweetaligen de talen in verschillende contexten hebben geleerd en dus de talen sterker met verschillende contexten – en dus bepaalde normen, waarden en gedrag – associëren. In lijn met deze bevindingen benoemen respondenten uit het huidige onderzoek weliswaar dat zij een verschil in contexten ervaren, maar merken niet dat hun persoonlijkheid erg verandert bij het spreken van de talen: iets wat vrijwel alle *coordinate* tweetaligen uit het onderzoek van Pavlenko (2006) wel direct beweren te herkennen. Dit zou ze maken kunnen hebben met het feit dat *compound* tweetaligen al van jongs af aan heen en weer schakelen tussen de verschillende talen wat uiteindelijk zo natuurlijk voor hen voelt dat ze geen verschil meer merken. Meer onderzoek hiernaar is echter vereist, wellicht met behulp van observatie door derden. *Compound* en *coordinate* tweetaligen vertonen vermoedelijk veel overeenkomsten, maar het is het waard om hun verschil op het vlak van vereende talige contexten in acht te nemen en hier in de toekomst meer onderzoek naar te doen.

Ondanks deze kanttekeningen bieden de bevindingen uit het huidige onderzoek interessant perspectief voor vervolgonderzoek naar tweetaligen uit dezelfde en andere (minderheids)groepen in Nederland.

LITERATUUR

- Agar, M. (1991). The biculture in bilingual. *Language in Society*, 20(2), 167-182.
- Athanasopoulos, P., Bylund, E., Montero-Melis, G., Damjanovic, L., Scharner, A., Kibbe, A., . . . Thierry, G. (2015). Two Languages, Two Minds: Flexible cognitive processing driven by language of operation. *Psychological science*, 26(4), 518-526.
- Baarda, D. B., Goede, M. P. M., & Van der Meer-Middelburg, A. G. E. (2007). *Basisboek interviewen: Handleiding voor het voorbereiden en afnemen van interviews*. Amsterdam: Wolters Noordhoff.
- Bauman, Z. (2004). *Identity*. Cambridge: Polity Press.
- Baumann, G. (1996). *Contesting culture: Discourses of identity in multi-ethnic London* (Vol. 100). Cambridge: Cambridge University Press.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied psychology*, 46(1), 5-34.
- Bertrand, C., & Bourdeau, L. (2010). Research interviews by Skype: A new data collection method. Université Laval, Québec, Canada. Geraadpleegd op 10-04-2016 van: [https://www.researchgate.net/profile/Catherine_Bertrand2/publication/256117370_Bertrand_C._Bourdeau_L._\(2010\)._Research_interviews_by_Skype_A_new_data_collection_method._In_J._Esteves_\(Ed.\)_Proceedings_from_the_9th_European_Conference_on_Research_Methods._\(pp_70-79\)._Spain_IE_Business_School/links/00463521d569d741ff000000.pdf](https://www.researchgate.net/profile/Catherine_Bertrand2/publication/256117370_Bertrand_C._Bourdeau_L._(2010)._Research_interviews_by_Skype_A_new_data_collection_method._In_J._Esteves_(Ed.)_Proceedings_from_the_9th_European_Conference_on_Research_Methods._(pp_70-79)._Spain_IE_Business_School/links/00463521d569d741ff000000.pdf)
- Boeije, H. (2009). *Analysis in qualitative research*. Londen: Sage publications.
- Bialystok, E. (2011). Reshaping the mind: The benefits of bilingualism. *Canadian Journal of Experimental Psychology/Revue canadienne de psychologie expérimentale*, 65(4), 229-236.
- Chen, S. X., & Bond, M. H. (2010). Two languages, two personalities? Examining language effects on the expression of personality in a bilingual context. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36(11), 1514-1528.
- Chen, S. X., Benet-Martínez, V., & Bond, M. H. (2008). Bicultural identity, bilingualism, and psychological adjustment in multicultural societies: Immigration-based and globalization-based acculturation. *Journal of Personality*, 76(4), 803-838.
- Danziger, S., & Ward, R. (2010). Language changes implicit associations between ethnic groups and evaluation in bilinguals. *Psychological Science*, 21(6), 799-800.
- Dervin, F. (2007). Podcasting and intercultural imagination: Othering and self-solidifying around tapas and siesta. *Cultura, lenguaje y representación: Revista de estudios culturales de la Universitat Jaume I*, 4, 67-89.
- Dervin, F. (2012). Cultural identity, representation and Othering. In: Sharifian, F. (Red.), *The Routledge handbook of language and intercultural communication* (pp. 181-194). Oxford: Routledge.
- Dewaele, J. M. (2008). The emotional weight of I love you in multilinguals' languages. *Journal of Pragmatics*, 40(10), 1753-1780.
- Dewaele, J. M. (2010). *Emotions in multiple languages*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Dewaele, J. M. (2015). Culture and emotional language. In: Sharifian, F. (Red.), *The Routledge handbook of language and culture* (pp. 357-370). Oxford: Routledge.
- Dewaele, J. M., & Nakano, S. (2013). Multilinguals' perceptions of feeling different when switching languages. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 34(2), 107-120.

- Dewaele, J. M., & Van Oudenhoven, J. P. (2009). The effect of multilingualism/multiculturalism on personality: no gain without pain for Third Culture Kids? *International Journal of Multilingualism*, 6(4), 443-459.
- Dörnyei, Z. (2007). *Research Methods in Applied Linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Driessen, G. (2005). From cure to curse: The rise and fall of bilingual education programs in the Netherlands. In: J. Söhn (Red.), *The Effectiveness of Bilingual School Programs for Immigrant Children* (pp. 77-107). Berlijn: Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung.
- El Aissati, A., & Yagmur, K. (2010). Language use, choice and vitality of Moroccan youngsters in Western Europe. *Langues et Littératures*, 20, 145-167.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse: Textual analysis for social research*. London/New York: Routledge.
- Fishman, J. A. & Garcia, O. (2010). *Handbook of Language & Ethnic Identity: Disciplinary & regional perspectives* (Vol. 1). Oxford: Oxford University Press.
- Hickmann, M. (2000). Linguistic relativity and linguistic determinism: Some new directions. *Linguistics*, 38(2), 409-434.
- Hoffmann, C. (1991). *An Introduction to Bilingualism*. London: Longman.
- Hommel, M.P. (2013). English in Dutch primary schools: The sooner the better? (master thesis). Geraadpleegd van <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/273067>
- Hull, P.V. (1996). Bilingualism: Some personality and cultural issues. In: D. I. Slobin, J. Gerhardt, A. Kyratzis, & J. Guo (Red.), *Social interaction, social context, and language: Essays in honor of Susan Ervin-Tripp* (pp. 419-434). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Ji, L. J., Zhang, Z., & Nisbett, R. E. (2004). Is it culture or is it language? Examination of language effects in cross-cultural research on categorization. *Journal of personality and social psychology*, 87(1), 57-65.
- Kellman, S. (2000). *The Translingual Imagination*. Londen: University of Nebraska Press.
- Keysar, B., Hayakawa, S. L., & An, S. G. (2012). The foreign-language effect: Thinking in a foreign tongue reduces decision biases. *Psychological science*, 23(6), 661-668.
- Koven, M. (2007) *Selves in two languages: Bilinguals' verbal enactments of identity in French and Portuguese*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Kramsch, C. (2008). Language, Thought, and Culture. In: A. Davies, & C. Elder (Red.), *The handbook of applied linguistics* (pp. 235-261). Oxford: Blackwell Publishing.
- Leseman, P. P. (2000). Bilingual vocabulary development of Turkish preschoolers in the Netherlands. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 21(2), 93-112.
- Messelink, A., & ten Thijs, J. D. (2012). Unity in Super-diversity: European capacity and intercultural inquisitiveness of the Erasmus generation 2.0. *Dutch Journal of Applied Linguistics*, 1(1), 80-101.
- Meyers-Scotton, C. (2006). *Multiple voices: An introduction to bilingualism*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Nortier, J. (2009). *Nederland meertalenland: Feiten, perspectieven en meningen over meertaligheid*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Olfers, S. K. (2004). Arbeidsmigrant of vluchteling? Achtergronden van de Spaanse migratie naar Nederland, 1960-1980. *Centrum voor de Geschiedenis van Migranten*. Geraadpleegd op 27-03-2016 van: <http://www.vijfeeuwenmigratie.nl/sites/default/files/bronnen/cgm-workingpaper5.pdf>
- O'Neill, S. P. (2015). Sapir-Whorf Hypothesis. *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction*, 1-10.
- Ozanska-Ponikwia, K. (2012). What has personality and emotional intelligence to do with 'feeling different' while using a foreign language? *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 15(2), 217-234.

- Panayiotou, A. (2004). Bilingual emotions: The untranslatable self. *Estudios de sociolingüística: Linguas, sociedades e culturas*, 5(1), 1-20.
- Pavlenko, A. (2002). 'We have room for but one language here': Language and national identity in the US at the turn of the 20th century. *Multilingua*, 21(2/3), 163-96.
- Pavlenko, A. (2006). *Bilingual minds: Emotional experience, expression and representation*. New York: Multilingual Matters.
- Pavlenko, A. (2008). Emotion and emotion-laden words in the bilingual lexicon. *Bilingualism: Language and cognition*, 11(02), 147-164.
- Pilling, M., & Davies, I. R. (2004). Linguistic relativism and colour cognition. *British Journal of Psychology*, 95(4), 429-455.
- Powell, R. A., & Single, H. M. (1996). Focus groups. *International journal for quality in health care*, 8(5), 499-504.
- Ramírez-Esparza, N., & García-Sierra, A. (2014). The Bilingual Brain: Language, Culture, and Identity. In: V. Benet-Martínez, & Y. Y. Hong (Red.), *Handbook of Multicultural Identity* (pp. 35-56). Oxford: Oxford University Press.
- Ramírez-Esparza, N., Gosling, S. D., Benet-Martínez, V., Potter, J. P., & Pennebaker, J. W. (2006). Do bilinguals have two personalities? A special case of cultural frame switching. *Journal of research in personality*, 40(2), 99-120.
- Rigotti, E., & Rocci, A. (2005). From argument analysis to cultural keywords (and back again). In: F. H. Van Eemeren, & P. Houtlosser (Red.), *Argumentation in practice* (Vol. 2) (pp. 903-908). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Sigalas, E. (2009). Does Erasmus Student Mobility promote a European Identity? *Webpapers on Constitutionalism & Governance beyond the State*, 2, 1-23.
- Slobin, D. I., Gerhardt, J., Kyratzis, A., & Guo, J. (1996). *Social interaction, social context, and language: Essays in honor of Susan Ervin-Tripp*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates
- Spolsky, B. (2009). *Language management*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stepanova, O., & Coley, J. D. (2002). The green eyed monster: Linguistic influences on concepts of envy and jealousy in Russian and English. *Journal of Cognition and Culture*, 2(4), 235-262.
- van Boxel, D. A. A. (2015). *La identidad cultural de españoles holandeses en los Países Bajos*. (master thesis). Geraadpleegd op 10-04-2016 van: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/310720>
- Vega, L. A. (2008). Social Psychological Approaches to Bilingualism. In: J. Altarriba, & R. R. Heredia (Red.), *An introduction to Bilingualism: Principles and processes* (pp. 185-197). New York: Routledge.
- Veltkamp, G. M., Recio, G., Jacobs, A. M., & Conrad, M. (2013). Is personality modulated by language? *International Journal of Bilingualism*, 17(4), 496-504.
- Verbiest, F. (2014). *Spaanstalige jongvolwassenen in Amsterdam en hun gebruik van de Nederlandse taal*. (master thesis). Geraadpleegd van <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/298878>

BRONNEN

- Centraal Bureau voor de Statistiek (2014). *StatLine. Bevolking; geslacht, leeftijd en nationaliteit op 1 januari*. Geraadpleegd op 10-04-2016 van: <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=03743&D1=a&D2=0,12,7-129&D3=0,15,27,39,41,45-46,51,53,55,69,74,120,131,142,144-145,153,171,192,195,I&D4=14-17&HDR=T,G3&STB=G1,G2&VW=T>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2015). *Statline. Bevolking; kerncijfers*. Geraadpleegd op 10-04-2016 van: <http://statline.cbs.nl/statweb/publication/?vw=t&dm=slnl&pa=37296ned&d1=0-2,8-13,19-21,25-35,52-56,68&d2=0,10,20,30,40,50,60,64-65&hd=151214-1132&hdr=g1&stb=t>

BIJLAGEN

Bijlage 1: Basisgegevens (van te voren in te vullen door respondent)

Naam:			
Geboortedatum:		Geslacht: m / v	
Nationaliteit:		indien van toepassing: wanneer naar Nederland gekomen?	
Nationaliteit vader:		indien van toepassing: wanneer naar Nederland gekomen?	
Nationaliteit moeder:		indien van toepassing: wanneer naar Nederland gekomen?	
(hoogst genoten) Opleiding:			
Beroep:			
Woonplaats:			
Heb je ooit in het buitenland gewoond? (langer dan 3 maanden) Waar?			
Welke talen spreek je en op welk niveau? (moedertaal, vloeiend, goed, gemiddeld, basis) Taal 1 Taal 2 Taal 3 Taal 4 Overige talen:	Hoe vaak gebruik je deze talen? (dagelijks, wekelijks, af en toe, zelden) Taal 1 Taal 2 Taal 3 Taal 4 Overige talen:		
Waar heb je deze talen voornamelijk geleerd? Taal 1 Taal 2 Taal 3 Taal 4 Overige talen:	Wanneer heb je deze talen geleerd? Taal 1 Taal 2 Taal 3 Taal 4 Overige talen:		
Heb je het gevoel dat je je in het Nederlands helemaal goed uit kunt drukken?			
Heb je het gevoel dat je je in het Spaans helemaal goed uit kunt drukken?			

Bijlage 2: Taaloefening

Keyword + Vertaling	Lijst 1	Match	Lijst 2	Match
Familie	1. Viajar	-20	1. Delen	1-54
Familia	2. Hiërarchie	2-9	2. Beber	2-20
Moeder	3. Llevar la casa	3-24	3. Eten	3-13
Madre	4. Tiempo libre	4-47	4. Esperar	4-43
Vader	5. Vrijheid	5-55	5. Invitados	5-7
Padre	6. Solidaridad	6-33	6. Geld	6-24
Rust	7. Dueño	7-25	7. Gasten	7-5
Tranquilidad	8. Flexible	8-49	8. Vriendschap	8-31
Collega	9. Jerarquía	9-2	9. Solidaridad	9-49
Compañero	10. Collega	10-46	10. Wederkerigheid	10-32
Geld	11. Autoridad	11-28	11. Modales de mesa	11-25
Dinero	12. Reciprocidad	12-14	12. Libertad	12-42
Hiërarchie	13. Celebrar	13-59	13. Comer	13-3
Jerarquía	14. Wederkerigheid	14-12	14. Flexible	14-50
Reizen	15. Vader	15-21	15. Ongelukken	15-27
Viajar	16. Tafelmanieren	16-51	16. Vrije tijd	16-35
Vrijheid	17. Reglas	17-23	17. Regels	17-34
Libertad	18. Cijfers	18-43	18. Werk	18-56
Vriendschap	19. Familie	19-57	19. Familia	19-28
Amistad	20. Reizen	20-1	20. Drinken	20-2
Drinken	21. Padre	21-15	21. Compañero	21-57
Beber	22. Dinero	22-30	22. Tranquilidad	22-33
Eten	23. Regels	23-17	23. Verantwoordelijkheid	23-38
Comer	24. Huishouden	24-3	24. Dinero	24-6
Wachten	25. Baas	25-7	25. Tafelmanieren	25-11
Esperar	26. Accidentes	26-31	26. Autoridad	26-37
Haast	27. Gasten	27-35	27. Accidentes	27-15
Prisa	28. Autoriteit	28-11	28. Familie	28-19
Autoriteit	29. Beber	29-53	29. Vieren	29-36
Autoridad	30. Geld	30-22	30. Viajar	31-51
Cijfers	31. Ongelukken	31-26	31. Amistad	31-8
Notas	32. Eten	32-42	32. Reciprocidad	32-10
Vrije tijd	33. Solidariteit	33-6	33. Rust	33-22
Tiempo libre	34. Prisa	34-38	34. Reglas	34-17
Tafelmanieren	35. Invitados	35-27	35. Tiempo libre	35-16
Modales de mesa	36. Madre	36-58	36. Celebrar	36-29
Ongelukken	37. Responsabilidad	37-41	37. Autoriteit	37-26
Accidentes	38. Haast	38-34	38. Responsabilidad	38-23
Verantwoordelijkheid	39. Vriendschap	39-54	39. Hiërarchie	39-46
Responsabilidad	40. Delen	40-50	40. Huishouden	40-41
Baas	41. Verantwoordelijkheid	41-42	41. Llevar la casa	41-40
Dueño	42. Comer	42-32	42. Vrijheid	42-12
Denle	43. Notas	43-18	43. Wachten	43-4
Compartir	44. Tranquilidad	44-48	44. Vader	44-55
Wederkerigheid	45. Esperar	45-56	45. Notas	45-48
Reciprocidad	46. Compañero	46-10	46. Jerarquía	46-39
Vieren	47. Vrije tijd	47-4	47. Prisa	47-58
Celebrar	48. Rust	48-44	48. Cijfers	48-45
Solidariteit	49. Flexibel	49-8	49. Solidariteit	49-9
Solidaridad	50. Compartir	50-40	50. Flexibel	50-14
Flexibel	51. Modales de mesa	51-16	51. Reizen	51-31
Flexible	52. Trabajo	52-60	52. Moeder	52-59
Regels	53. Drinken	53-29	53. Dueño	53-60
Reglas	54. Amistad	54-39	54. Compartir	54-1
Gasten	55. Libertad	55-5	55. Padre	55-44
Invitados	56. Wachten	56-45	56. Trabajo	56-18
Werk	57. Familia	57-19	57. Collega	57-21
Trabajo	58. Moeder	58-36	58. Haast	58-47
Huishouden	59. Vieren	59-13	59. Madre	59-52
Llevar la casa	60. Werk	60-52	60. Baas	60-53

Antwoordformulier respondent

Naam:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.
- 15.
- 16.
- 17.
- 18.
- 19.
- 20.
- 21.
- 22.
- 23.
- 24.
- 25.
- 26.
- 27.
- 28.
- 29.
- 30.
- 31.
- 32.
- 33.
- 34.
- 35.
- 36.
- 37.
- 38.
- 39.
- 40.
- 41.
- 42.
- 43.
- 44.
- 45.
- 46.
- 47.
- 48.
- 49.
- 50.
- 51.
- 52.
- 53.
- 54.
- 55.
- 56.
- 57.
- 58.

59.

60.

Bijlage 3: Vragenlijst semi-gestructureerd interview

Informatie interview

Datum.....
Tijd.....
Gebruikte versie taaloefening:.....
Aanwezige respondenten 1:
2:
3:
4:
5:

Beginvraag: taaloefening

- Hoe vonden jullie het om deze oefening te maken?
- Is jullie zelf iets opgevallen aan je manier van antwoorden?
- Waarom denk je dat je op deze manier hebt geantwoord?

Referentie aan oefening

- Het valt op dat bij de [taal] woorden in het geval van [respondent] vooral op [dergelijke manier] is geantwoord.
Kun je dat uitleggen?
- Ondervonden jullie een verschil in de antwoorden die jullie op de Spaanse of de Nederlandse woorden gaven?

Topic 1: Meertaligheid

- Vonden jullie het moeilijk om de twee talen door elkaar te gebruiken? Waarom wel/niet? (Altarriba & Heredia, 2008)
- Hoe doen jullie dit in het dagelijks leven?
- Zijn er bepaalde situaties waarbij je niet van taal kan wisselen, maar waar je dat wel zou willen? (Meyers-Scotton, 2006)
- Mis je het dat je met sommige mensen de één of de andere taal niet kunt spreken? Waarom?
- Hoe doe je het als je niet op een bepaald woord kunt komen in een taal?

Referentie aan oefening

- In een eerder geval is er bij een Spaans woord een Nederlandse associatie gegeven, of juist andersom [voorbeeld]. Heb je een idee waarom dit gebeurde?
- Zou je in de andere taal het equivalente woord gebruiken? (Ramírez-Esparza et al., 2006)
- Herkennen andere respondenten dit?
- Zijn er respondenten die dit juist niet herkennen?

Topic 2: Omgeving

- Met wie spreek je welke taal, en in welke contexten?
- Zijn er bepaalde groepen waarbij je niet van taal kan wisselen? (Dervin, 2007)
- Mis je het dat je met sommige mensen de één of de andere taal niet kunt spreken? Waarom? (Meyers-Scotton, 2006)
- Wel eens een meertalige relatie gehad?

- Merkt je omgeving verschil wanneer je de ene of andere taal spreekt? (Pavlenko, 2006)

Referentie aan oefening

- Zijn er woorden uit de oefening die jullie aan een specifieke groep, bijvoorbeeld familie, vrienden of sportclub, verbinden?

Topic 3: Discours

- Hoe vindt je omgeving het dat je meertalig bent? Kom je verschillende houdingen tegen? (Vega, 2008)
- Wordt het spreken van twee verschillende talen gestimuleerd? (Spolsky, 2009)
- Hoe is de houding tegenover het Spaans? (Spolsky, 2009; Olfers, 2004)
- Heb je het idee dat Spanjaarden en Nederlanders cultureel vergelijkbaar zijn? (Olfers, 2004)
- Hoe ziet je omgeving dat?

Topic 4: Associatie en identificatie

- Voel jij je specifiek verwant aan één of meerdere nationaliteiten? (Baumann, 1996)
- Voel jij je specifiek verwant aan één of meerdere talen? (el Aissati & Yagmur, 2010).
- Heb je bepaalde associaties met deze taal/nationaliteit? (Ramírez-Esparza et al., 2006; Chen & Bond, 2010; Keysar et al., 2012; Veltkamp et al., 2012, Agar, 1991).

Topic 5: Persoonlijkheidsmodulatie

- Voel je je een ander persoon wanneer je de verschillende talen spreekt? (Pavlenko, 2006, Dewaele & Nakono, 2013) Kun je een voorbeeld noemen?
- Heeft de taal invloed op hoe jij de wereld ziet of beschrijft? (Pavlenko, 2006)
- Zijn er woorden die voor jou anders voelen in het Nederlands dan in het Spaans? (Ramirez-Esparza et al., 2006; Dewaele, 2008)
- Druk je je ook anders uit als je deze woorden gebruikt? (Kellman, 2000; Dewaele, 2012)

Referentie aan oefening

- In welke situatie kies je voor de ene of de andere taal? (Meyers-Scotton, 2006)
- (Nu we wat meer over het thema gepraat hebben): ondervonden jullie een verschil in de antwoorden die jullie op de Spaanse of de Nederlandse woorden gaven?

Extra (eventueel)

- Denk je dat dit hetzelfde is bij mensen die de taal later geleerd hebben?
- Waarom denk je dat dat zo is?
- Vinden jullie tweetaligheid leuk/waardevol/lastig?
- Hoe vinden jullie het om te praten met mensen die uit dezelfde situatie komen?
- en of dat eigenlijk nog een wereld apart is, omdat ze met mensen vaak wel of de ene taal en cultuur, of de andere kunnen delen, maar de combinatie van deze beide talen is natuurlijk ook weer een uniek mengsel dat alleen dezelfde tweetaligen echt kunnen beheersen / begrijpen.

Bijlage 4: Gegevens respondenten

Tabel 5.1: Demografische gegevens respondenten

Naam	Leeftijd	M/V	Woonplaats	Nationaliteit	Naar NL	Vader	Naar NL	Moeder	Naar NL	Opl.	Beroep	>3 mnd buitenland
Marta	37	V	Utrecht	ES	1978	ES	1960	ES	1964	WO	Docent Spaans	Madrid
Shara	19	V	Amsterdam	NL/ES	-	NL	-	ES	1992	HBO	Horeca	Ja, -
Alberto	24	M	Utrecht	ES	-	ES	11jr	ES	9jr	HBO	Student	Nee
Paco	24	M	Utrecht	NL	-	NL	-	ES	26jr	WO	Student	Spanje, VS, Paraguay
Cruz	27	M	Delft	ES/NL	2002	ES	-	NL	2002	WO	Horeca	Barcelona
Rico	36	M	Utrecht	NL/ES	1986	ES	-	NL	1986	WO	Manager / ZZP	Malaga, Barcelona
Isis	22	V	Utrecht	NL/ES	-	NL	-	ES	1992	WO	Student	Nee
Hernando	43	M	Utrecht	ES	-	ES	1962	ES	1962	VWO	Project manager	Spanje, India
Alejandra	35	V	Amsterdam	ES/NL	1984	ES	1976	ES	1984	WO	Comm. Adviseur	Alicante
Simona	43	V	Vleuten	ES	-	ES	?	ES	?	HBO	Finance Manager	Spanje
Teodora	19	V	Nijmegen	NL	-	NL	-	ES	26jr	HBO	Caissière	Californië
Kystine	26	V	Harderwijk	NL	1991	ES	1991	NL	-	HBO	Sales manager	Spanje
Natalia	24	V	Harderwijk	NL	1991	ES	1991	NL	-	MBO	Pedago. medewe.	Nee
Ana	27	V	Utrecht	ES	1987	ES	1987	ES	1987	WO	Arts- onderz.	Spanje
Catarina		V	Arnhem									

Topic	Int.	Tijd	Fragment	
Identificatie (+omgeving)	1.	14:32	<p>S: Nou net als hier waarschijnlijk denk ik 'ah mensen van mijn soort' dus dan wordt ik opeens heel vrolijk dan ga je ineens vet.. vet [...] ik bedoel dat ik hier gewoon, ik denk dat gewoon een beetje.. ja tuurlijk ben je altijd wel een beetje vrolijk want zo ben ik dan maar dat ik dan denk van o dit zijn mijn mensen weetjewel</p> <p>[herkenning onder andere respondenten]</p> <p>S: En dat jij kan dan natuurlijk ook een beetje en dan denk ik van 'oh wat leuk' en dat vind ik wel echt heel leuk, ja</p> <p>A: Mi gente [mijn mensen] [lacht]</p> <p>S: Mi gente!</p> <p>[iedereen lacht]</p>	
	1.	15:52	<p>P: Ja leuk, daar ga je mee praten, waar kom je vandaan... en je ziet hun ook meteen helemaal ophelderen. Weetje als ze mij bijvoorbeeld de weg vragen in Utrecht dan als ik één verdenking heb en vraag waar kom je vandaan en ze zijn Spaans dan ga ik gewoon meteen over in het Spaans en dan zijn ze.. dat is gewoon super chill voor hun en dat vind ik zelf ook gewoon heel leuk</p>	
	1.	17:42	<p>I: [...] reageert jullie omgeving dan vooral positief daarop of ook wel eens negatief?</p> <p>[algemeen geroezemoes over dat het niet negatief is]</p> <p>H: Volgens mij is dat dan als ze jaloers zijn ofzo</p> <p>P: Nooit negatief in ieder geval</p> <p>H: Ze vinden het altijd wel leuk</p>	
	1.	18:30	<p>I: Gebruik je dan ook beide namen? [Sheila Spaanse/Nederlandse uitspraak]</p> <p>S: Ligt eraan waar ik zin in heb soms als ik uit ga en ik heb geen zin om te praten dan doe ik of ik Spaans ben</p> <p>I: Maar je bent ook Spaans, dus</p> <p>S: Ja, ik bedoel alsof ik geen Nederlands kan dus eh</p> <p>[...]</p>	
	1.	19:15	<p>I: Maar verder geen negatieve dingen van jullie omgeving?</p> <p>S: Nee iedereen vindt het altijd tof juist dat ik dat ik juist zo goed Nederlands kan</p> <p>A: Ja bij mij is het meer van ja ik stel me altijd voor als Alex, en in mijn paspoort staat Alejandro dus dat merk je niet</p> <p>I: Maar op je facebook ook</p> <p>A: Ja okee maar dat heb ik zelf gedaan want dan denk ik ja Alejandro</p>	
	1.	21:01	<p>I: Is interessant</p> <p>[iedereen lacht]</p> <p>A: Ja stoer weetje, een Spanjaard</p>	
	1.	21:24	<p>H: Nou mijn broer is twee jaar geleden die is Nederlands geworden. Sindsdien spreek ik hem niet meer</p> <p>[iedereen lacht]</p> <p>H: Ik vind het leuker om te zeggen dat ik Spaans ben dan dat ik eh</p>	
	1.	21:38	<p>Allen: Ja</p> <p>[...]</p> <p>A: Je bent er gewoon heel trots op denk ik</p>	
	1.	22:07	<p>H: Jij voelt je meer Nederlands?</p> <p>P: Ja maar als ik in Spanje had gewoond had ik er hetzelfde uit gezien, en toch had ik me dan meer Spaans gevoeld maar ik woon al 23 jaar in Nederland</p>	
	2.	07:15	<p>A: Als je op vakantie gaat naar Spanje dan denk je ik ben even Nederlander weet je dan eh</p> <p>P: Ik heb wel eh als ik in Nederland ben dan voel ik wel dat ik een Spaanse kant heb en als ik in Spanje ben voel ik dat ik een Nederlandse kant heb dus ik voel me eigenlijk in beide landen niet helemaal dat zegmaar.</p> <p>A: We horen allebei gewoon niet er echt bij [lacht]</p>	
	2.	10:20	<p>C: Nee ik voel me niets.</p> <p>I: Je voelt je niets.</p> <p>C: Nee ik hang er echt tussenin. Ik kan de talen ook niet allebei perfect meer.</p> <p>Is: Ja en ik voel me ook niet per se... nouja ik voel me iets meer Nederlands dan Spaans omdat ik er gewoon helemaal niet Spaans uitzie en ook gewoon niet... nouja best wel een Spaanse naam maar ook wel Nederlands en ik heb ook een Nederlandse achternaam. Dus als ik nou Gonzales had geheten omdat mijn moeder Gonzales met haar achternaam heet,</p>	
			41:43	

	2.		dan was het misschien anders geweest. Of als ik bruin of nouja wat bruiner was geweest dan... maar ik voel me Nederlands omdat ik er Nederlands uitzie en omdat iedereen altijd zegt als ik zeg dat ik half Spaans ben huh maar je ziet er helemaal niet Spaans uit.
	2.	44:00	M: Ik was hier in Nederland was ik dé Spaanse en in Spanje was ik dé Nederlander ik was altijd de allochtoon ik hoorde nergens bij. Ik ben ook nog enig kind dus ik kon het ook niet delen met mijn broertjes of zusjes. Maar ik vond het verschrikkelijk. Nee. Dus het was wel leuk om vriendinnetjes te hebben die ook tweetalig waren opgevoed waarvan de ouders dus ook als gastarbeiders naar Nederland waren gekomen. Alleen zij voelden zich of helemaal Spaans of helemaal Nederland. Ik zat er altijd tussenin.
	2.	55:57	Dan denk ik straks maak ik een fout met de en het ofzo en dan gaan ze me uitlachen zo van zie je wel daar staat die allochtoon weer. En hetzelfde heb ik met het Spaans in Spanje, als ik daar ga praten dan zeggen ze altijd tegen mij ik hoor wat. Kom jij uit noord Spanje of waar kom jij nou vandaan, want je komt echt niet uit Zuid Spanje, je hebt dat accent niet. En dan denk ik ja daar gaan we dan weer. Ik ben weer geen Spaanse, maar ik ben ook weer geen Nederlandse want dat heeft hij dan weer van ooh maar jij komt wel uit Málaga en dat hoor je en dan ben ik dan weer jaloers he dat hij dat dan wel weer heeft.
	2.	56:52	M: In Spanje is het wel ik heet Marta Teresa, dus twee voornamen. Mijn Spaanse familie die noemt mij nooit Marta Teresa, maar Maritere. Maar hier in Nederland mocht niemand mij Maritere noemen. Want dat deed iedereen en dan werd het [overdreven Nederlands accent] Maritere! Maritere! Nee dat ik dacht nee ik ben hier gewoon lekker Marta en dat is ook altijd zo gebleven. Met als gevolg dat ik nu in Spanje eigenlijk niet meer wil hebben dat ze Maritere zeggen. [...] ik woon al zo lang in Nederland, 37 jaar al, ik wil ook gewoon Marta. Maritere is steeds minder aan het worden. Het is ook heel vreemd als mijn familieleden mij nu Maritere noemen. Ik ben hier altijd Marta.
	3.	27:30	R: dat moduleren wat ik merk dat als ik in Spanje ben dan wil ik niets met Nederlanders te maken hebben.
	4.	08:56	Is: dat merk ik ook wel dat het bij Marokkaanse mensen meteen veel heftigere negatieve stempel is terwijl het bij ons meteen leuk wordt gevonden.
	4.	12:30	AA: Eigenlijk voor je gevoel denk je van ja het is eigenlijk heel stom want je bent Spaans, voor je gevoel moet je dat dan ook zo uit je mouw kunnen schudden. En dan schaam ik me ervoor dat het niet gaat en dan ja. Weetje niemand hoort het eigenlijk, behalve jij. I: Want hoe reageert je omgeving daarop? AA: [...] mijn familie vindt het hartstikke normaal dat ik Spaans spreek terwijl, eigenlijk is het niet zo normaal, want ja je woont al lang niet meer in Spanje.
	5.	23:01	SI: Wat je natuurlijk wel had en ja dat heb je nu ook nog steeds, is dat je was toch uiteindelijk – ik noem het maar even zo – een buitenlander. Ook toen bij mij op school was ik een van de weinige buitenlanders. Daarna kwam ook een Marokkaans buurmeisje kwam er ook bij, maar de hele school was voor de rest Nederlands. Dat merkte je dan wel bijvoorbeeld als we een ruzie hadden dat ze dan zeiden ‘ga terug naar je eigen land’ en ik zo van ja waarom ga jij niet terug naar je eigen buurt want ik ben hier geboren net zoals jij dus. Dus in dat opzicht dan werd dat inderdaad naar je teruggegooid. Maar voor de rest ik heb er nooit iets anders van, geen negatieve ervaring mee gehad ofzo.
	5.	24:14	SI: [...] mijn collega’s vinden dat ook altijd heel grappig als ik bijvoorbeeld met mijn zus aan de lijn ben omdat bijvoorbeeld in een zin mixen wij gewoon alle twee de talen door elkaar. Dus je begint in het Spaans en dan gooi je er een paar Nederlandse woorden tussen en dan ga je weer over naar het Spaans en dan eindig je in het Nederlands... dus die krijgen dan de helft van het gesprek mee. Dus dat vinden ze altijd wel lachen. En dan valt altijd ook wel weer de vrolijke noot.
	5.	35:59	T: [...] ik ben lang en blond en dan is het echt zo, huh Spaans? I: Merk je dat dan ook in Spanje, als je daar bent? T: Ja heel erg! Ik bedoel vaak of soms hoor ik meisjes over me roddelen van kijk haar zieke Nederlander want dan ben ik met mijn zus Nederlands aan het praten en dan zeg ik eh yo ik versta je gewoon hoor. I: En wat zeggen ze dan?

			<p>T: Ja dan blijven ze ons soms gewoon aankijken van o shit. Maar je valt wel heel erg op als Neder... als blonde lange vrouw.</p> <p>T: Dat ik me anders voel? Eh... Ja eigenlijk wel. [...] Ik betrap mezelf soms door te zeggen van o dat is heel Nederlands. Terwijl ik ben ook gewoon Nederlands. Maar ik beschouw mezelf niet tot die groep, zegmaar.</p> <p>T: Ik merk wel dat in je omgeving dat mensen het niet leuk vinden als je een vreemde taal spreekt waar zij bij zijn. Dus dan switcht het altijd meteen over naar Nederlands.</p> <p>I: Maar je merkt geen negatieve of juist positieve dingen?</p> <p>T: Nou wel negatief soms. Bijvoorbeeld mijn zus en mijn moeder waren laatst in de supermarkt aan het Spaans praten. En dan komt er iemand langs en die duwt hen een beetje om en zegt van we zijn wel in Nederland hoor [...] Dus er zijn wel mensen die het vervelend vinden. Of dan kijken ze je een beetje bozig aan ofzo. [...] Ze vinden het gewoon vervelend want wij zijn best wel expressief weetjewel we praten veel met de handen en weet je zijn we in een discussie en we praten wat harder en dan in een vreemde taal. Dan komen mensen langs en zeggen ze zo'n beetje van ja eh. Maar ik weet niet of het in eh... Nee ik denk dat mensen het gewoon vervelend vinden als ze het niet kunnen verstaan.</p> <p>I: Want dat expressieve dat veel met die handen praten enzo doe je dat dan niet in het Nederlands?</p> <p>T: Nee ik denk niet dat dat heel anders is, maar puur omdat het een vreemde taal is.</p>
Groepsgebonden	1.	04:25	S: Ik pas toen ik in Amsterdam ben komen wonen. Daarvoor sprak ik het alleen met mama en op school laat maar zeggen, maar sinds ik in Amsterdam ben gaan wonen en ook Spaans op school heb en Spaanse mensen in de klas, dan is het echt tak tak tak, dat heb ik nu ook met Engels en Frans. Dus ik switch zo makkelijk van taal nu
	1.	05:20	A: Ja ik spreek het omdat m'n nichtje nu bij mij woont dan is het vaak Spaans, omdat ze uit Spanje komt maar anders dan ja Nederlands gemixt dan weer Spaans [...] ja met m'n ouders dan weer NL dan weer Spaans, dan reageren zij weer in het Spaans en dan ga je weer over in het Spaans...
	1.	08:07	A: Maar je merkt het wel bijvoorbeeld als je in Spanje bent dan denk je van we gaan Nederlands praten want dan verstaat niemand ons weetje [lacht] maarja je bent gewoon heel erg gewend om Nederlands met hem te praten S: [naar P] Vind je het met je zusje raar? P: Ja. Ja raar... echt raar. S: Mijn opa wordt dan echt boos van 'spreek Spaans!'. Maar wij zijn dat niet gewend P: Ja S: Maarja je kan niet in het Spaans tegen ja zusje gaan doen dat is gewoon raar dat kan ik niet P: Mijn moeder wordt ook altijd boos als wij dan zussen en broers onder elkaar en dan was oma erbij en die verstond er niets van... "Venga, habla español! Que abuela no entiendo" [Kom op, spreek Spaans! Oma begrijpt het niet]
	1b.	02:51	A: Ja en dan echt een dreigement weet je van eh kom op praat gewoon Spaans weet je want anders S: Nee ik ben ook wel heel anders bij mijn familie in Nederland dan bij die in Spanje. Want ik laat maar zeggen die in Spanje die zie ik niet zo vaak en dan ben ik heel open en dan die in Nederland die zie ik eigenlijk ook niet zo vaak omdat ik nu verhuisd ben maar daar ben ik, ik ben daar gewoon heel anders mee, ik ben daar niet zo open mee. [school enzo] Dat is gewoon heel heel normaal, heel statisch inderdaad. Terwijl in Spanje dan nou als oma wat vraagt nou dan krijg je gelijk mijn hele levensverhaal te horen. Dat is heel anders. Maar dat ligt echt gewoon ja aan de cultuur.
	2.	01:37	R: Wij hebben twee kleine kinderen en in die zin switchen wij continu want met hun praten we Spaans en in de rest van de omgeving is het Nederlands. Dus continu in die tweetaligheid. We hebben gezegd okee we willen ze tweetalig opvoeden dat betekent dat wij ook Spaans met hun blijven praten.
	2.	03:53	I: Maar sprak je het toen wel met familie? Is: Ja dat wel gewoon altijd, want die belden ook gewoon altijd op verjaardagen enzo en in de zomer dan gingen we altijd twee weken ofzo naar Spanje, dus dan werd je weer ondergedompeld. Dan was het twee dagen weer even wennen en dan werd je daarna weer
	2.	20:01	

	2.	33:40	<p>ondergedompeld want op vakantie spreek je toch niets anders.</p> <p>Is: Nou Spaans associeer ik gewoon vooral met mijn familie eigenlijk</p> <p>I: Ja waarschijnlijk dan ook omdat je het veel met familie spreekt</p> <p>M: Ja. Ja ik denk het.</p>
	3.	24:00	<p>Is:: Ja is bij mij op zich ook wel maar wordt nu wel minder met omdat ik nu zelf de cursus hier doe en omdat ik dus dan als ik zelf naar Valencia ga dan zal het ook wel weer een beetje meer los worden daar van die familie</p>
	4.	07:00	<p>AA: Nou ja dus met die vertaalopdracht ben ik aan het vertalen van Spaans naar Nederlands. In het dagelijks leven.. ja met mijn moeder praat ik uitsluitend Spaans, met vriendinnen die Spaans zijn en Nederlands zijn switchen we eigenlijk. Maar niet dat we bepaalde woorden switchen maar eigenlijk zijn het meer, of we besluiten om voor het Spaans te gaan, of we gaan voor het Nederlands. Maar het komt weinig keren voor dat je daar tussenin gaat switchen eigenlijk.</p> <p>I: En zijn er situaties waarin je wel graag zou willen switchen, maar dat dan niet kan?</p> <p>SI: Nee nou op zich het is natuurlijk wel een situatie als we dan met z'n allen zijn, en dan bijvoorbeeld ook de familie van mijn vriend, ja die spreken dan geen Spaans. Dan wordt er bijvoorbeeld een grap gemaakt in het Spaans en ja dan moet je hem inderdaad wel vertalen in het Spaans en dat is dan inderdaad toch niet zo grappig. Als dat eruit komt dus ja dat heb je wel. Maar voor de rest, ja we proberen ons wel zoveel mogelijk aan te passen. Als zij er bijvoorbeeld bij zijn en geen Spaans kunnen ja dan proberen we wel zoveel mogelijk Nederlands te praten zodat zij het ook gewoon meekrijgen, niet dat ze zich afgezonderd voelen van de rest van de tafel.</p>
	5.	22:08	<p>T: Nou in het dagelijks leven switch ik heel makkelijk eigenlijk. Mijn moeder komt ook steeds met Spaanse vriendinnen hier en dan spreek ik steeds Spaans. Maar dan is er ook een Nederlands vriendinnetje en dan gaan we weer over in het Nederlands. Dat gaat op zich prima maar ik heb wel als ik in de zomer zes weken weg ben geweest en alleen maar Spaans heb gesproken dan ben ik hier en dan is het echt even wow. Dan moet ik echt even switchen. Dan komen er Spaanse woorden door mijn Nederlands heen enzo.</p> <p>T: Maar ik voel me niet een heel ander persoon ofzo. Maar je praat vaak met andere mensen. Een heel ander soort mensen, een soort ja Spanjaarden. Dan ben je meteen ook wel anders tegen diegene. Dus dan, als ik Spaans praat, misschien stel ik me dan wel anders op. Snap je wat ik bedoel?</p>
	5.	41:15	<p>T: Nou in het dagelijks leven switch ik heel makkelijk eigenlijk. Mijn moeder komt ook steeds met Spaanse vriendinnen hier en dan spreek ik steeds Spaans. Maar dan is er ook een Nederlands vriendinnetje en dan gaan we weer over in het Nederlands. Dat gaat op zich prima maar ik heb wel als ik in de zomer zes weken weg ben geweest en alleen maar Spaans heb gesproken dan ben ik hier en dan is het echt even wow. Dan moet ik echt even switchen. Dan komen er Spaanse woorden door mijn Nederlands heen enzo.</p> <p>T: Maar ik voel me niet een heel ander persoon ofzo. Maar je praat vaak met andere mensen. Een heel ander soort mensen, een soort ja Spanjaarden. Dan ben je meteen ook wel anders tegen diegene. Dus dan, als ik Spaans praat, misschien stel ik me dan wel anders op. Snap je wat ik bedoel?</p>
Contextgebonden	1.	15:10	<p>H: Ehm.. nouja het meeste Spaans gebruik ik als ik bij mijn moeder ben of in Spanje, maar ik heb best veel vrienden die Spaans spreken bijvoorbeeld Colombianen, Argentijnen, Italianen die ook vaak Spaans spreken... dus het is altijd vaak in een vrolijke setting. Ik gebruik het niet op het werk of voor de wat minder leuke.. dus het is altijd wel eh ja prettig.</p>
	1.	32:57	<p>H: Het is wat ik eerder al zei, ik gebruik Spaans in leukere situaties, met vrienden..</p> <p>A: Bromas [grapjes]</p>
	1b.	00:24	<p>P: Nou misschien wel gewoon 'venga, vamos a tomar una copa' [kom, we gaan een drankje doen] in plaats van, in het Nederlands is het toch gewoon van een kopje koffie en een koekje en... [lacht]</p> <p>S: In Spanje ga je wel eerder dingen doen maar dat komt meer omdat ik dan ook op vakantie ben</p> <p>P: Y una tapita... [en een hapje...] Ja!</p> <p>H: Maar ik denk dat ook die gezelligheid vanuit het Spaans eh, de Spaanse gezelligheid is wel anders dan de Nederlandse. En dat neem en krijg je dan wel mee.</p>
	2.	20:03	<p>R: Nee.. ik kom niet in situaties waar ik een keuze heb. Waar ik of voor Nederlands of voor Spaans kan kiezen en dan de keus kan maken ik ga voor het formele Nederlandse of voor het aangeleerde Spaans.</p>
	2.	35:40	<p>Is: Ik maar ik vind het nu ook met die cursus die ik nu doe bij Cervantes dat is dus een Spaanse docent maar het is wel in Nederland. En nouja goed ik ben er wel altijd rond half zeven maar soms dus iets later en ik weet dus nooit zo goed, nouja ik ben dan ook weer niet van plan om een kwartier later te komen want is nu eenmaal les maar ik weet nooit zo</p>

	2.	41:09	<p>goed of het dan heel erg gevonden wordt omdat ik een beetje te laat ben of omdat zij Spaans is dat zij dan denkt nouja goed.</p> <p>I: Wat mij nou opvalt is dat jij aan het vertellen was over de papierwinkel en lalal en dan komt er toch een Spaans woordje stopwoordje tussendoor. Dan heb je blijkbaar zo ergens ja ja ja 'eso' [dat]</p> <p>M: Dat heeft te maken met dat we bezig waren met het onderwerp Spanje en dan ben ik gewoon even in Spanje denk ik. Blijkbaar dan zit dat in mijn hoofd en dan [...]</p> <p>36:22 AA: Ja ik snap het wel dat je je anders voelt, dat klopt ook wel. Als ik Spaans praat dan soms, niet altijd maar soms, heb je dan het gevoel van het kleine meisje ofzo. Omdat ik natuurlijk met die taal ben opgegroeid en ook onderwerpen ofzo, omdat dat natuurlijk de taal was waarmee ik communiceerde met mijn ouders. Dat is voor mij het Spaans van oorsprong, voor mij.</p> <p>38:26 AA: Ja woorden die met je kindertijd ofzo te maken hebben.. die heb ik al lang niet meer gehoord maar als ik ze dan hoor dan roept dat wel een bepaald iets op van je eigen jeugd en.. Ja het woord is niet helemaal hetzelfde als dat je ze in het Nederlands hoort. Omdat dat specifieke woord dat heb ik heel weinig in het Nederlands gehoord.</p> <p>I: Kun je een voorbeeld noemen?</p> <p>AA: Ja biberon [flesje], flesje, luiers, panales [luiers]. Ja dat woord luiers dat ken ik niet van mijn kindertijd en panales wel. Als ik nou iemand anders, Marta bijvoorbeeld, met haar kinderen als ik haar panales hoor zeggen dan wordt er iets geactiveerd en dan denk ik oja! Dat is voor mij heel huiselijk en heel vertrouwd en warm en, nouja ja. Met je kindertijd gewoon.</p>
Persoonsgebonden	1.	07:45	<p>A: Hij zegt het net met mijn broer heb ik dat ook want het is raar om met mijn broer [...] alleen in het Nederlands te praten.</p> <p>1. 08:07 A: Maar je merkt het wel bijvoorbeeld als je in Spanje bent dan denk je van we gaan Nederlands praten want dan verstaat niemand ons weetje [lacht] maarja je bent gewoon heel erg gewend om Nederlands met hem te praten S: [naar P] Vind je het met je zusje raar? P: Ja. Ja raar... echt raar. S: Mijn opa wordt dan echt boos van 'spreek Spaans!'. Maar wij zijn dat niet gewend P: Ja S: Maarja je kan niet in het Spaans tegen ja zusje gaan doen dat is gewoon raar dat kan ik niet P: Mijn moeder wordt ook altijd boos als wij dan zussen en broers onder elkaar en dan was oma erbij en die verstond er niets van... "Venga, habla español! Que abuela no entiendo" [Kom op, spreek Spaans! Oma begrijpt het niet] A: Ja en dan echt een dreigement weet je van eh kom op praat gewoon Spaans weet je want anders</p> <p>1. 11:20 P: Ja het is gewoon raar. Het is zo raar dat ik het echt niet kan eigenlijk. Dan zit ik ze lacherig aan te kijken.</p> <p>1. 11:25 P: Nee ik sluit me wel aan bij jou [H] inderdaad, als het over mijn studie gaat ofzo daar heb ik het met mijn vader over en mijn vader is dan Nederlands zegmaar dan praat ik dan vaak over mijn studie en over andere moeilijkere dingen tussen aanhalingstekens zegmaar en dan met je moeder heb ik het dan een beetje over eh H: Leuke dingen P: Ja haha Qué vamos a comer.. y limpiar la casa, y qué tal la familia [wat gaan we weten, en het huis schoonmaken, en hoe gaat het met de familie] [lacht] Weet je, zo. Ja dat is weer...en ik vind het ook wel echt leuk om Spaans te praten dus ik probeer ook wel als ik dan thuis ben met mijn moeder enzo te praten want ik heb in mijn omgeving verder geen Spaanse vrienden ofzo. Maar niet met mijn zusje en niet met mijn vader.</p> <p>1. 12:30 P: Hmm ik zou opzich best wel tegen mijn moeder over serieuze dingen in het Nederlands kunnen praten, ik zou moeilijker Spaans tegen mijn vader kunnen praten. Vroeger sprak ik wel vaak Nederlands terug. En dat heb ik na een tijdje heb ik dat een beetje omgebouwd maar dat zit er nog wel een beetje in. Maar Spaans tegen mijn vader, no way.</p> <p>1. 43:09 S: Ik lachte mijn moeder echt uit vroeger als ze boos werd in het Nederlands</p>

	1.	45:50	<p>A: Ja tuurlijk, omdat je het niet gewend bent</p> <p>S: 'je maakte een spelfout' weetjewel vet lullig want in het Spaans dan</p> <p>A: Ja want wat jij zegt van in het Nederlands met je zusjes ik ook met mijn broer als die dan opeens in het Spaans tegen mij boos wordt dan denk ik van [...]</p> <p>P: Nee, nee.</p>
	1b.	02:48	<p>P: Want ik heb echt voor een persoon heb ik een taal.</p> <p>H: Ja</p> <p>I: Ja.</p> <p>P: Zegmaar dat is echt de taal die ik met die persoon altijd spreek</p>
	2.	14:38	<p>P: Mensen en taal kun je niet van elkaar scheiden</p>
	3.	25:21	<p>M: [...] toen heb ik mijn man leren kennen. Nou en die bleek dus half Nederlands half Spaans te zijn. En met hem praatten we altijd in het Nederlands. En dat hebben we altijd zo gedaan. En met mijn vriendinnetjes probeerde ik ook altijd Nederlands te praten maar zij wilden toch schakelen. Maar op een gegeven moment kregen we kinderen en toen was het besluit om alleen maar Spaans te praten. En wat het gevolg was, dat wij, wij waren gewend om Nederlands te praten en nu moesten we opeens Spaans met elkaar praten dus mijn Spaans, ja dat was aan het begin zo raar</p>
	5.	32:45	<p>AA: [...] dan heb ik nog een vriend waarmee ik ja met name appen we in het Spaans. Hij is niet Spaans, hij spreekt het wel. En dan appen we in het Spaans en dat gaat uitsluitend in het Spaans en als we elkaar zien dan praten we in het Nederlands [lacht] [...] Ja het voelt wel een beetje raar want dan ben je nou heel veel aan het appen in het Spaans en dan zie je elkaar en dan... ja de eerste keer dat dat gebeurde ja had ik zoiets van okee welke taal gaan ik nu spreken. Maar toen begon hij in het Nederlands en toen dacht ik okee nou dan doen we Nederlands. En dus... het is een beetje raar ja inderdaad. Dus van wanneer ga je nou welke taal spreken.</p>
	5.	43:57	<p>T: Dan hoor ik mezelf tegen mijn moeder zeggen: waarom praat je Nederlands? Ik vind het heel raar als zij Nederlands tegen me praat. Ik kan haar dan wel serieus nemen maar ik vind dat heel onwennig, heel raar. Want ik zie haar altijd Nederlands praten tegen onbekenden mensen die ze niet heel goed kent want haar goede vriendinnen zijn Spaans.. en ik heb het gevoel alsof ze tegen een vreemde aan het praten is als ze [Nederlands tegen mij praat]</p> <p>T: Nou ik heb gewoon achter de kassa heel erg en dan komt er een oude buurman van mij langs en dan praat ik wel even van hee hoe gaat het, ja goed eh lekker weer he ja lekker weer blablabla. Komt er bijvoorbeeld die oppasvrouw van mij langs en we gaan Spaans praten dan merk ik meteen dat ik helemaal ontspan en dan denk ik van ja hoe gaat het en ik weet niet ik word er altijd heel vrolijk van. [...] Nou die vrouw ken ik wel beter dan mijn buurman dan, dus dat speelt mee. Maar ik weet niet, ik heb ook het gevoel dat Spanjaarden, als jij hun taal spreekt dan ben je hun beste vriend. In ieder geval, dat merk je misschien zelf wel dat als je dan Spaans spreekt en je komt Spanjaarden tegen dan merk je gewoon van o hee! Ja die houding gewoon van die oppasvrouw al is gewoon heel warm en open, dat steekt heel erg aan bij mij dan. En bij iedereen denk ik wel maar.</p>
Onderwerpgebonden	1	06:37	<p>H: Maar met mijn moeder spreek ik altijd Spaans, met mijn broer dat is een mix afhankelijk van het onderwerp. Of soms ook gewoon door elkaar. Als ik bijvoorbeeld een woord niet ken, of in ieder geval even niet opkom dan Nederlands.</p> <p>I: En je zegt afhankelijk van het onderwerp, wat voor onderwerpen dan?</p> <p>H: Oeh eh.. liefde liefde</p> <p>I: want jouw moeder spreekt geen Nederlands?</p> <p>H: Jawel jawel.. Welk onderwerp. Als het meer gaat over werk enzo dan is het Nederlands en ja familie... dat is in het Spaans.</p>
	1.	08:53	<p>S: [...] en dan ja bij m'n moeder spreek ik bijna alleen maar Nederlands tenzij ik boos ben. Dan gaan we in het Spaans tekeer tegen elkaar en dan, je merkt het echt wanneer ik boos ben of niet en dan [mompelt tussen haar tanden]</p>
	1.	10:15	<p>S: Ja of als we boos zijn dat allemaal in het Spaans of als ik moet [...] ofzo dan komt er bij mij ook eerder een Spaans woord uit dan eh... Ja. [...] Godverdomme ligt me niet zo denk ik.</p>
	1.	11:25	<p>P: Nee ik sluit me wel aan bij jou [H] inderdaad, als het over mijn studie gaat ofzo daar heb</p>

	1.	35:00	<p>ik het met mijn vader over en mijn vader is dan Nederlands zegmaar dan praat ik dan vaak over mijn studie en over andere moeilijker dingen tussen aanhalingstekens zegmaar en dan met je moeder heb ik het dan een beetje over eh</p> <p>H: Leuke dingen</p> <p>P: Ja haha Qué vamos a comer.. y limpiar la casa, y qué tal la familia [wat gaan we weten, en het huis schoonmaken, en hoe gaat het met de familie] [lacht] Weet je, zo. Ja dat is weer...en ik vind het ook wel echt leuk om Spaans te praten dus ik probeer ook wel als ik dan thuis ben met mijn moeder enzo te praten want ik heb in mijn omgeving verder geen Spaanse vrienden ofzo. Maar niet met mijn zusje en niet met mijn vader.</p> <p>I: [...] iemand zei dat ook: ja ik maak veel meer handgebaren in het Spaans, omdat ze daar dat natuurlijk veel meer gewend zijn.</p> <p>S: Oh bij mij wel hoor!</p> <p>I: Ja?</p> <p>A: Als je boos bent he</p> <p>I: Stel dat je boos bent in het Nederlands maak je dan ook zoveel handgebaren of is dat dan echt alleen als je Spaans spreekt?</p> <p>S: Ik word niet zo snel boos</p> <p>I: Ligt dat dan óók aan het Spaans, word je gewoon boos als je Spaans spreekt? [lacht]</p> <p>S: Nee op mijn moeder, ik word gewoon alleen boos op mijn moeder! Nee. Ja natuurlijk, ik maak ook wel handgebaren maar dat zit er gewoon in. Dat Spaanse temperament zit er gewoon in. Maar in het Spaans kun je zo ook dingen uitleggen ofzo. Ik bedoel als ik in het Nederlands de weg uit moet leggen dan is het nou hier rechtdoor tweede rechts en aan je linkerhand dan heb je een huis en in het Spaans dan ga ik zo [maakt handgebaren] ga ik zo bewegen en dan.</p>
	1.	46:10	<p>S: Ook als je ziet in onze whatsappjes dan zie je echt, ja alles in het Spaans en dan ineens ziekenhuis ofzo</p>
	2.	15:25	<p>M: [...] ook met hem als we boos zijn dan kunnen we Spaans praten. En het ligt eraan hoor als we nou net daarvoor iets in het Nederlands hebben gezegd en we zitten in die boosheid dan gaan we door in het Nederlands. Zitten we in de Spaanse sfeer dan gaan we die boosheid uiten in het Spaans, dat ligt er een beetje aan.</p> <p>I: En doe je dat dan ook anders, voelt dat dan ook anders of dat dan in het Nederlands of in het Spaans is?</p> <p>M: Nee.</p> <p>R: [knikt]</p> <p>I: Jij niet. Jij knikt wel duidelijk ja. Hoe voelt dat anders dan voor jou?</p> <p>R: Ja ik word liever niet in het Spaans boos want dan komt er sowieso meer volume.</p> <p>I: O ja?</p> <p>Is: Ja dat is wel echt zo.</p> <p>[...]</p> <p>R: Nou er zit meer kracht in mijn Spaans. Ik ben in Spanje geboren ik heb de eerste elf, twaalf jaar in Spanje, in Malaga opgegroeid, ik heb een Spaanse vader of ik had een Spaanse vader en een Nederlandse moeder en ik ben met mijn Nederlandse moeder ook in Nederland opgegroeid. Maar ik merk dat mijn Nederlands, dat is correct. Ik heb ABN geleerd. En ik heb ook van buitenaf Nederlands geleerd. Mijn moedertaal is Spaans en ik ben in die taal opgevoed [...] Maar als ik boos word dan rem ik mezelf om het niet in het Spaans te doen en het is makkelijker om het in het Spaans te doen maar dan komt er meer kracht en meer volume. Dat is omdat er ook veel meer volume in het Spaans zit. [...] Spaans is nou eenmaal een luidruchtigere taal dan Nederlands</p>
	3.	24:00	<p>AA: Met vriendinnen die Spaans zijn en Nederlands zijn switchen we eigenlijk. Maar niet dat we bepaalde woorden switchen maar eigenlijk zijn het meer, of we besluiten om voor het Spaans te gaan, of we gaan voor het Nederlands. Maar het komt weinig keren voor dat je daar tussenin gaat switchen eigenlijk.</p>
	3.	28:20	<p>I: En waar ligt het dan aan voor welke taal jullie kiezen?</p> <p>AA: Ik denk dat dat van het onderwerp afhangt. Ehm ik denk zakelijke onderwerpen nou daar is onze Spaanse woordenschat niet goed genoeg voor, dus dan doen we het in het Nederlands. En mijn vriendinnen hebben kinderen die ze Spaans proberen te leren dus als het dan iets huiselijks is dan vaak Spaans.</p> <p>AA: Ja en met de vriendinnen die ook Nederlands spreken ja dan ga je heel makkelijk over</p>

	4.	12:57	<p>op het Nederlands en ja het Spaans als dat dan goed voelt</p> <p>I: En op wat voor moment voelt dat dan goed?</p> <p>AA: Als het in mijn hoofd komt weer als het ja, als de woorden in mijn hoofd komen of het is een onderwerp waarbij de woorden in het Spaans dichterbij zijn dan de Nederlandse woorden. [...] Ja ik weet niet, vaak huiselijke onderwerpen. Dus vaak dingetjes die je vroeger ook ja met je ouders in gesprekken tegenkwam.</p>
	5.	30:35	<p>SI: Maar ja voor ons is dat gewoon zo'n automatisme dat je gewoon alles door elkaar. Het is gewoon maar net welk op dat moment welk woord er het makkelijkst uitkomt. En dat heb ik zowel in het Nederlands als in het Spaans. Dan zit je zo erg in het onderwerp dat je alleen Spaanse woorden kan verzinnen. Soms zit je een andere keer zo in het onderwerp dat je alleen Nederlandse woorden kan verzinnen, dus ja dan mix je gewoon alles door elkaar.</p> <p>T: Ik denk wel dus meer over mijn woorden, en ik heb wel een accent dus ik heb bijvoorbeeld, dat heeft Paco dan weer helemaal niet, maar ik heb de 'r' die krijg ik er niet in, dat zit gewoon niet in mij [...] soms ben ik daar dan bewust mee en soms dan probeer ik andere woorden te gebruiken zodat ik die 'r' niet zo duidelijk hoeft te spreken. En het voelt wel anders bijvoorbeeld in een discussie merk ik dat ik mezelf niet zo goed red. Bijvoorbeeld dat ik soms denk o ik zou dit in het Nederlands willen zeggen want daar zou ik veel beter uit kunnen komen. [...] Dat kan heel frustrerend zijn.</p>
Taalgebonden	1.	23:15	<p>H: Kijk als Nederlander versta je het en als Engelse ook, maar daar niet. Dus ik [slaat vuist op tafel] ik wil een enveloppe, ja niet zo maar geef me een enveloppe en die man van ja maar wat bedoel je nou, ja maar eh sobre [enveloppe] of in ieder geval [iedereen praat door elkaar heen] en dan opeens sobre ohja sobre! Dus je maakt wel van die dingen mee, je woordenschat is gewoon minder.</p>
	1.	31:25	<p>P: Nou gewoon minder misschien als je bijvoorbeeld een discussie hebt of bijvoorbeeld gewoon met vrienden ofzo, in het Spaans kom ik wel minder uit mijn woorden. Dan kom je wat minder goed uit de verf zegmaar. Dan denk ik oh als dit in het Nederlands was geweest had ik echt dit en dit en dit gezegd</p> <p>S: [reageert instemmend]</p> <p>I: Maar is dat dan vanwege in hoeverre je de taal beheerst of is dat?</p> <p>P: Ja want je spreekt toch tegen iemand die echt ja, volledig Spaans ja helemaal ontwikkeld heeft en die daar toch wel een beetje omheen kan komen. En dan kan ik net niet de kracht erachter zetten die ik zou willen.</p> <p>H: Maar reageer jij anders dan? Heb je andere gedachtes?</p> <p>P: Nee de gedachtes zullen niet anders zijn. Maar misschien hoe ik overkom ofzo zou wel anders kunnen zijn ja. Of zo voelt dat, dan denk ik ja in het Nederlands was het iets...</p> <p>S: Net als dat je gewoon net niet op een woordje komt of dat je</p> <p>P: Ja!</p> <p>H: Ja misschien ben je terughoudender misschien dat je</p> <p>P: Ja terughoudender ja</p> <p>I: Maar herken jij dat ook of heb jij dat anders?</p> <p>H: Nou ik... ik reageer niet anders. Maar ik denk dat ik een discussie in het Nederlands eerder een discussie aanga dan in het Spaans. Omdat ik ja..</p> <p>I: Omdat je je wat onzekerder voelt</p> <p>H: Niet onzekerder maar ik kan me gewoon niet zo goed uitdrukken en dan heeft het geen zin om met een Spanjaard in discussie te gaan als je het toch niet kan.</p> <p>P: Nee. Zeker bij een Spanjaard want die gaan maar door [lacht]</p>
	1.	36:14	<p>S: Ja die gaan maar door ja jeetje</p> <p>A: Precies want dan gaat het erom hoe je je kan uiten en in het Spaans kan je je misschien net niet uiten hoe je zou willen.</p>
	1.	36:47	<p>A: Ik kan je wel een voorbeeld geven want bijvoorbeeld, in Nederland, als in Nederland mensen discussiëren dan denk je van o je weet gewoon dat ze aan het discussiëren zijn. Maar ik heb een keertje een vriend meegenomen naar huis en ja mijn familie zat te discussiëren over politieke redenen en hij zei zo van: hebben jullie ruzie ofzo? En ik zo van nee we zijn gewoon aan het discussiëren [...] We zijn gewoon aan het discussiëren hoor, ik weet niet, over politiek. En dan gewoon in Nederland, in Nederland weet je dat meteen van we zijn aan het discussiëren omdat het gewoon rustig is, weet je en in Spanje meteen bok bok bok</p> <p>P: Bijvoorbeeld als je gewoon in de rij staat en iemand in Spanje, je bent in Spanje en je</p>

	1.	37:45	<p>staat in de rij en iemand ziet dat bijvoorbeeld iemand voorkruipt, die hele rij</p> <p>S: Die hele rij! [lacht]</p> <p>P: Imbécil! [Imbeciel!]</p> <p>A: Ja</p> <p>P: P'atrás! [Naar achter!] En in Nederland staan ze altijd zo een beetje zo rustig</p> <p>P: In het Spaans mag je best wel boos worden hoef je helemaal niet zo persoonlijk op te vatten</p> <p>A: Nee</p> <p>P: Weet je wel het gaat gewoon een beetje harder en dat kan gewoon. Ik denk als je dat in het Nederlands doet dan komt het veel harder over ook als je zo hard dingen zou zeggen. [...] als ik af en toe m'n moeder tekeer zie gaan tegen m'n zusje of tegen mij weet je dat je denkt ja als ik een Nederlandse moeder zo tekeer zou zie horen gaan.. in het Nederlands zou dat toch heel anders overkomen.</p>
	1.	43:23	<p>S: Ja! Ik heb volgens mij nog nooit zo'n moeder gezien.</p> <p>A: Hm</p> <p>P: In het Spaans hoort dat er gewoon bij. En je neemt het niet je moeder kwalijk ofzo dus het is ook niet echt zielig zegmaar het is meer dat je moeder [...]</p> <p>I: En hebben jullie dat zelf dan ook dat jullie bijvoorbeeld echt Nederlands gebruiken om iets extra te benadrukken omdat je het heel duidelijk wilt zeggen of Spaans juist omdat je lekker wil overdrijven of voor dat soort dingen?</p>
	1.	45:50	<p>H: Ja maar dat kan alleen maar met m'n broer. Met m'n ouders is het Spaans dus dat heeft geen zin om, ja het heeft wel zin, ik kan het wel in het Nederlands maar of het overkomt dat is eh.. [...] Nee ik weet niet. Ik sta er ook nooit zo bij stil hoe dat gaat. Het kan ook best zijn dat ik in het Nederlands begin of dat we in het Nederlands beginnen en dat we naar het Spaans overstappen, maar waarom.. Ja ik sta daar eigenlijk nooit bij stil.</p>
	1b.	00:24	<p>S: Nee ja misschien onbewust...</p>
	1b.	01:38	<p>P: Nou misschien wel gewoon 'venga, vamos a tomar una copa' [kom, we gaan een drankje doen] in plaats van, in het Nederlands is het toch gewoon van een kopje koffie en een koekje en... [lacht]</p> <p>S: In Spanje ga je wel eerder dingen doen maar dat komt meer omdat ik dan ook op vakantie ben</p>
	2.	08:27	<p>P: Y una tapita... [en een hapje...] Ja!</p> <p>H: Maar ik denk dat ook die gezelligheid vanuit het Spaans eh, de Spaanse gezelligheid is wel anders dan de Nederlandse. En dat neem en krijg je dan wel mee.</p> <p>H: En in Spanje is dat zegmaar wat dat is gewoon veel natuurlijker</p> <p>A: En in Spanje is het ook gewoon zo van venga trae la botella de vino y cuanto mas que sobre [hup breng een fles wijn mee en wat er nog meer over is] Weetje [...]</p>
	2.	12:00	<p>C: Ik weet nog heel goed dat eh ja als ik iets vervelend vind, ik kon het alleen maar zeggen als 'jij vindt het kut'. Toen zat ik in de les en had ik een gesprek met een docent, ik moest nakomen dus toen gingen we napraten. Toen wou ik zeggen ja ik vind het vervelend maar toen kwam dus dat ene woord eruit en toen moest ik dus me gaan melden bij de rector.</p> <p>Is: Ja ik heb het andersom want ik heb dus van mijn moeder Spaans geleerd en van mijn familie, dus ik heb helemaal niet zoveel jongerentaal ofzo in het Spaans. Weetjewel ik heb alleen maar, ook weer niet superzakelijk of superformele taal maar ook weer niet wat nu hippe woorden zijn zoals hier weet ik veel wat maar in ieder geval dat heb ik niet meegekregen</p>
	2.	19:04	<p>C: Wat ik wel grappig vind is dat jij de Spaanse uitspraak van Sevilla nog vasthoudt. Ik heb een neiging om eh Barcelona [met Nederlandse uitspraak]. Vind ik grappig ja dat jij wel aan Sevilla [Spaanse uitspraak] vasthoudt.</p> <p>M: Ohh</p> <p>Is: Ja ik doe wel als ik mijn best doe om echt de Spaanse uitspraak te doen.</p> <p>M: Oja wat grappig, ja!</p> <p>Is: Soms dan betrap ik me erop dat ik het Nederlands uitspreek en dan schaam ik me echt een beetje. Dan zeg ik chorizo [Spaanse uitspraak] oh nee dan zeg ik het op z'n Nederlands wat dus nu niet echt lukt maar dan denk ik echt hallo ik kan dit ook gewoon op z'n Spaans uitspreken, hoezo doe ik dit [lacht]</p>

		<p>M: Het ligt er een beetje aan wanneer ik dat zeg want eh bij Nederlanders gewoon zeg ik altijd Sevilla [op zn Nederlands] want dat begrijpen ze. En als dan zeg Sevilla [Spaanse uitspraak] dan huhh. Weetje? [...] [Maar] chorizo altijd chorizo, jamón [ham] altijd jamón [...] Ja dat moeten ze maar snappen ja sorry dat ga ik niet anders doen</p>
2.	20:03	<p>C: Maar vaak kan je het dan net iets vuriger aandrukken, dus ook in boosheid. Ik weet mijn moeder bijvoorbeeld heel vaak, dat kan in Nederlands maar als we boos zijn dan gaan we juist naar het Spaans omdat het net...</p>
2.	42:34	<p>R: Makkelijker is [alle respondenten reageren instemmend]</p> <p>Is: mijn moeder die had wel dat ze op een gegeven moment dan mochten wij geen Spaanse scheldwoorden gebruiken als we in Spanje waren iets als jillipollas [eikel] ofzo iets of iets dat in de zin van klootzak dat was echt... maar meer dat we elkaar dan uitscholden nou dat was dan echt uit den boze maar dan was zij in Nederland, wel binnenshuis maar dan zei ze iets als kut of klote en dat ik dan zei mam dit betekent echt precies hetzelfde en dat zij dan zei oh echt, ik dacht dat dit veel minder erg was.</p>
2.	43:18	<p>R: Nee.. ik kom niet in situaties waar ik een keuze heb. Waar ik of voor Nederlands of voor Spaans kan kiezen en dan de keus kan maken ik ga voor het formele Nederlandse of voor het aangeleerde Spaans.</p> <p>Is: Nee maar ik ben onzekerder in het Spaans omdat ik me ervan bewust ben dat ik de taal niet helemaal beheers en omdat ik het vervelend vind om fouten te maken omdat ik dan denk van ja ik zou het een soort van moeten weten terwijl dat ook weer niet helemaal waar is</p>
2.	45:29	<p>I: Dat je onzeker bent in beide talen?</p> <p>M: Ja zowel in het Nederlands als in het Spaans. Zeker als ik met collega's moet vergaderen of ik moet iets zeggen tegen een hele groep collega's dan klap ik vaak dicht dan kan ik niet zomaar uit mijn woorden komen ofzo. Terwijl als ik voor de klas sta dan is dat geen probleem.[...] Dan denk ik straks maak ik een fout met de en het ofzo en dan gaan ze me uitlachen zo van zie je wel daar staat die allochtoon weer. En hetzelfde heb ik met het Spaans in Spanje, als ik daar ga praten dan zeggen ze altijd tegen mij ik hoor wat. Kom jij uit noord Spanje of waar kom jij nou vandaan, want je komt echt niet uit Zuid Spanje, je hebt dat accent niet. En dan denk ik ja daar gaan we dan weer. Ik ben weer geen Spaanse, maar ik ben ook weer geen Nederlandse want dat heeft hij dan weer van ooh maar jij komt wel uit Málaga en dat hoor je en dan ben ik dan weer jaloers he dat hij dat dan wel weer heeft.</p> <p>C: Ik heb hetzelfde. Er is geen taal die ik echt spreek meer</p>
3.	29:38	<p>R: Maar ik heb er ook last van. Als ik het spannend vind – ik ben leidinggevende – op het moment dat ik een spannend stuk moet schrijven merk ik dat ik veel wolliger word, dat ik veel meer schrijf. Lange zinnen, veel bijzinnen, voor mij is de uitdaging, vooral in het Nederlands om het korter te maken, directer. [...] Ik ben formeler in het Nederlands. In mijn Nederlands ben ik formeler. [...] Ja voor schrijfwijze is het heel veel u, en correct... Spaans is sowieso wel correct maar daar schrijf ik sowieso minder in en het is meer met vrienden.</p>
3.	31:45	<p>Dus dan maakt het niet uit dat ik spellingsfouten maak of dat ik een whatsapp stuur, al die accenten die kan ik niet en het interesseert me niet. Ik schrijf het op. Dat is wel iets wat ik heb geleerd maar dat is dan, het hangt er ook vanaf voor wie je het bent. Dus hoog in de boom en daar ben ik dan wel hiërarchisch gevoeliger dan ik in Spanje ben. Ja goed, de gemeenteraad of de collegeleden, ja dat zijn toch degenen die de gemeenteraad instrueren, dus daar ben ik dan toch wel weer wat gevoeliger voor. Ik heb echt moeten leren om hiërarchie omlaag te stampen.</p>
3.	34:33	<p>AA [De Spaanse taal] heeft een andere connotatie. [...] Ja warmer, huiselijker [...] meer familiar denk ik. [...] Ja ik vind toch die Spaanse taal vind ik wat warmer en meer gevoel kan je er in kwijt. En ja ik denk vooral dichterbij ofzo. Het Nederlands vind ik wat afstandelijker. Wat kouder wat killer... Ja ik denk dat.</p>
4.	05:20	
4.	25:17	<p>AA: Ja nouja kijk als je Spaans spreekt voor mijn gevoel dan voel je je weer een beetje Spaans. [...] warm, temperamentvol, zeggen waar het op staat, veel gevoel komt erbij kijken.</p>
		<p>I: Wat voelt fijner? Wat lucht meer op?</p>

	4.	37:00	<p>AA: Ja ik weet niet of het echt zo is, maar ja in het Spaans kan je wel meer je gevoel in kwijt. En wordt het ook als normaler beschouwd dat je gaat schreeuwen tieren en weet ik veel wat. En ja, Nederlanders zijn over het algemeen iets behoudender, rustiger, ja. [...] [In het Spaans] heb je wel het idee dat je alles er uit gooit.</p> <p>I: En voelt [boos worden in een andere taal] dan ook anders voor jou? SI: Nee. Het voelt voor mij inderdaad niet anders omdat ik gewoon met de twee talen ben opgevoed. Dus het voelt voor mij niet anders.</p> <p>I: Heeft de ene of de andere taal invloed op hoe je de wereld ziet of beschrijft? SI: Ja. Van het Nederlands krijg ik dan meer zegmaar het nuchter kijken naar de wereld, naar problemen en dat soort dingen. En van de Spaanse is het meer het gepassioneerde. [...] Bijvoorbeeld het nuchtere is dan meer, nu op werk is het heel erg druk, we hebben een overname, nieuwe dingen leren, om de haverklap deadlines... het is heel erg druk. En dan heb ik zoiets van schouders eronder, niet zeuren maar poetsen. Dus dat is dan meer dat nuchtere van: hebben we het allemaal druk? Ja. Dus dan kunnen we blijven zeuren maar dat helpt niet, het moet nog steeds af. Dus gewoon jongens, niet zeuren, schouders eronder, doen, klaar. Dus dat is dan wel inderdaad het nuchtere deel. Dit is het probleem, dit gaan we doen, goed, klaar. De Spaanse kant is dan inderdaad meer het gepassioneerde, als ik een onderwerp heel erg leuk vind dan ga ik er heel gepassioneerd over vertellen en uitleggen, training geven aan iemand anders met met zoveel randdingen eraan. Zo van kijk dit is ook leuk en dit kun je er ook mee doen. Ja dan zie je inderdaad meer het gepassioneerde erin van niet zo koud klinisch van kijk dan klik je hier en daar en zus en klaar.</p> <p>SI: Het is überhaupt een beetje de manier van praten. Wij zijn nogal langdradig soms. Je krijgt nooit ergens een kort antwoord op. Als je ergens in Spanje met iemand praat ofzo en je stelt een vraag, je krijgt niet puur een to the point antwoord je krijgt echt zo'n hele waslijst dat je denkt van ja maar dat vroeg ik niet.</p> <p>I: En doe je dat zelf dan dus ook? SI: Eh nee dat is dan denk ik inderdaad weer het Nederlandse: dit vraag je, dit krijg je.</p> <p>T: Ja! Ik vind haar [mijn Spaanse moeder] wat serieuzer overkomen als ze in het Nederlands praat. Wat minder warm, zegmaar. I: En hoe zit dat bij jou zelf? [...] T: Van mezelf kan ik dat niet zo goed zeggen, ik vind mezelf niet anders. Ofzo. Misschien iets onzekerder als ik Spaans praat. I: Maar dat is dan vooral vanwege het vocabulair? T: Ja precies</p>
Taaloefening	1.	00:08	<p>I: Okee, dat was 'm. Hoe vonden jullie dat om te doen? [instemmend geroezemoes] H: Enig patroon... I: Ja? [instemmend geroezemoes] H: Heel veel amigos...</p>
	1.	01:41	H: [...] Ja dat... de woorden die op elkaar leken had ik vaak hetzelfde antwoord soms in het Spaans of in het Nederlands
	1.	04:00	P: Als ik het woord te moeilijk vond, bijvoorbeeld als ik het nog niet eerder had gezien want ik lees bijvoorbeeld zelf geen Spaans, bijvoorbeeld bij hiërarchie duurde het voor mij even voordat ik dat had dus daar had iets compleet randoms opgeschreven zegmaar... [...] Maar bij de Nederlandse heb ik dan denk ik toch wel [...]
	1.	37:37	A: Ja! Maar dat is ook wat ik dacht, je hebt er eentje met autoridad [autoriteit, taaloefening] en ik had gewoon familie opgeschreven P: Ik ook A: Want m'n ouders staan boven mij weet je S: Ik ook!
	2.	00:24	C: Bij mij komt eten vaak voor
	2.	33:00	

			<p>I: Bij wat voor soort woorden je meer een Spaans gevoel krijgt of juist Nederlands? [lange stilte] M: Ik heb dat namelijk wel I: Ja wat dan? M: Familie. Ouders, vader moeder, alle kinderen eh opvoeding je had het over tafelmanieren en daar heb ik bij de beide woorden bij de NL en bij de Spaanse heb ik daar iets over mijn kinderen opgeschreven. Dus ik heb heel veel van mijn ouders, ook het woord vader heb ik vader in Spanje, moeder, madre mijn moeder in Spanje heb ik dan in het Spaans geschreven. [...] I: Leuk, dus dat Spaans is wel heel erg aan de context familie gebonden? M: Ja I: Ja waarschijnlijk dan ook omdat je het veel met familie spreekt M: Ja. Ja ik denk het.</p>
2.	34:05		
2.	49:56		<p>C: Maar [...] het viel me wel op dat dat eten, dat dat veel meer dan in Spaans restaurant dan in Nederlands] Terwijl bij de laat komen haast en [...] begint dan zie ik de rest voor me, gewoon typisch Nederlands. Is: Ik ook, iets van school of eh C: Of regels. Dan moest ik ook meteen aan school denken en dan aan mijn middelbare school. Dat is zoveel strenger in Nederland.</p>
2.	52:02		<p>R: Je vroeg me nog te kijken naar die lijst. Ik heb er nog even naar gekeken en wat mij is opgevallen is dat ik bijna alles in het Spaans heb geschreven behalve de dingen die mij heel erg in het Nederlands hebben geraakt. En ik dacht dat ik dat half half had maar dat is dus niet zo. I: En wat zijn dat? R: Nouja eh je had het over tafelmanieren of in het Spaans of in het Nederlands en daar kon ik niet eh geen associatie in het Spaans vinden dat was alleen maar de Nederlandse associatie die ik van mijn moeder had gekregen. Bij werk had ik op een gegeven moment ja ik ben nu zelfstandige dus dan dat woordje in het Spaans dat lukte me niet, ik heb gewoon zpp-er opgeschreven. Bij mijn moeder die is Nederlands dus daar heb ik ook gewoon een Nederlandse associatie bijen daar had ik op een gegeven moment ook nog huishoudelijke ehm chores [...] Ja taken. Daar had ik het in het Spaans opgeschreven maar in het Nederlands heb ik het in het Nederlands opgeschreven.</p>
5.	39:02		<p>I: Dus dat betekent voor allebei wat. R: Ja. Is: Maar ik neem mijn moeder ook niet serieus als ze in het Nederlands boos op mij wordt. Of nouja, niet serieus [...] 't is wel serious business als het in het Spaans is.</p>
5.	40:48		<p>T: J bijvoorbeeld in Spanje heb ik niet zo zeer veel verantwoordelijkheid. Dus dat associeer ik dan, Spanje associeer ik dan met vakantie en leuk en vrienden en neven. [...] Ik heb wel gewoon dat bij verantwoordelijkheid denk ik gewoon aan regels, school, studie.. En dan mijn moeder weetjewel die zit ook achter me aan die zegt dan 'tienes que tener mas responsabilidad' [Je moet meer verantwoordelijkheid hebben/nemen] zegt ze dan. Dus dan associeer ik het wel aan de ene kant denk ik dan aan mijn oom die dan iets zegt over verantwoordelijkheid maar dat dat dan helemaal losstaat van mij want ik ben in Spanje en op vakantie, dus dan doet het weer niet veel, maar aan de andere kant denk ik ook weer aan mijn moeder die iets over verantwoordelijkheid zegt. Maar ik denk dan bij verantwoordelijkheid in het Nederlands echt aan jongens je moet verantwoordelijkheid hebben en studie en regels. En bij Spanje heb ik dat niet heel sterk. Dan heb ik wel een beetje dat maar wel minder.</p>
5.	45:42		<p>T: Voel ik me een ander persoon... heb ik nooit over nagedacht, bij nagedacht. Maar volgens mij ja nou ik kan wel zeggen ik voel me misschien iets minder zeker. Ik merk dat ik hoger praat als ik Spaans praat, ik weet niet waarom. Maar ik voel me niet een heel ander persoon ofzo. T: Ik heb dan wel gewoon dezelfde ideeën over de dingen die ik denk en die ik voel. Het is niet dat ik daar dan opeens anders over ga praten omdat ik Spaans denk ofzo.</p>

